Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГlАЛГlАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ◆ ШОАТТА, 5 МАРТ, 1983 ШУ. ◆ № 28 (6750). ◆ Мах 3 кап.

Советски наьха оамал а хиина дlаяттад Коммунистически партин Советски пачхьалкхен хьакхелла сийлахь - воккха баьчча В. И. Ленин ваь ди къахьегама доккхий толамаш дахарце, шоаш баха моттигаш хозъеш, тоеш белгалдоаккхуга. Вай мехка цу денна хетадаь хlара шера чакхдоах Коммунистически субботник. Укх шера а республика къахьегамхоша чlоагlа къоабалдаь хьалхьаьд 16 апреле В. И. Ленин ваь 113 шу дизара сийна Коммунистически субботник де аьнна Москверча хьалхалеттача предприятей коллективана патриотически дlадолладьр.

Промышленни предприятей, колхозий, совхозий, lилма учреждений коллективаша хlанзае а белгалду цу дийнахьа шоаш дергдола балхаш, царга кийчдалара вlашагlъеккий штабаш.

Ленински коммунистически субботникага кийчлуча а из чакхдоаккхача а кlезига доархlам болаш дац республика городаш юрташи дlахо а хозъеш-тоевр.

Коммунистически парте, Советски правительство даим йоахо из советски наьха дахара хьал тоадара, царна болх бе а салаlа а дика хьалаш хьакхолларе. Городашка а юрташка а хlара шера хьалду маха чубаха эзараш цlенош, дукха рузкъа дlаухийт городаш юрташи эргайоахам тоарга. Автомобилаш а гlашлой а лела асфальт йилла наькъаш дехк, улицаш электрически лампанца сийрдайоах.

КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИКАГА КИЙЧЛУШ

1982 шера аллха республика столице — Грозне lалеьмате дукха гlулакхаш даьд город хозъеш а тоеш а. Орджоникидзере, Махачкалера городе хьачуваола, кердача аэропортера хьадоагlа наькъаш шердь капитально тоадаьд, тоаьй Маяковски цlерагlа, Первомайская яха улицаш. Ленина проспектагlа, Орджоникидзе цlерагlча майдан тlа керда скверш хьаьй, медицински училищеа хьалхашкарча сквера реконструкци хьй. 126 цlен фесадаш хозъяьй, «Кавказ» яхача гостиницана хьалхашкара майда хьаьй.

Дlадахача шера декха а декхад тоа а даьд 240 совгlа километр наькъаш, 3 километр ливневи канализаци. Царга дlадахийтад 1 млн. сомал совгlа ахча. Города баьццара духхар духхара наьи 1,5-зза тlехкхоачашъьй.

Дукха балхаш даьд республика кхийола городашка юрташи хозъеш, тоеш. Юрташка бахача наьха цlеношка кхаьчай газ, хий, нагахьа моттиг яц электрически сердал, тика, столови, кафе, библиотека, клуб, медицински учреждени йоацаш. Республика юрташ тlа-тlа дукхагlа городашта тараерзаш йоагlа.

Цу деррагие а боккъонца уйла йича нахага кхаьча доцца беркат да из. Редакце ухача кхьахаташ тlа къахьегамхоша доккхаь а деш Дукх шоаш бахача моттигашка хиначча хувцалех, шоай юрташ хозлуш, тоалуш йоагlа, яхаш.

Цунца цхьана долаш да жилищно-коммунальни учрежденешца, юрташкарча цхьайолча предприятешца, колхозашца, совхозашца цу лоархlамеча гlулакха юкъе доагlаш дола даькъа хьоц яхаш дувцараш а. Из нийса а да. Редакце уж письмош де доагlар дара дlаахайте дезача дlа а ухийт, цхьадараш газета тlа а доах. Хlьата редакце царех де доагlар а дайт.

Хlанз, Коммунистически субботникага кийчлуча хана цу дийнахьа дергдар белгалдаь lе йиш йолаш дац. Дукха хlамаш да кхи тlехьа а ца доихаш, субботникага а ца хьежаш де дезаш, къаьстта юрташка бахача наха шоаш де дезаш. ДукхагlЙолча моттигашка юрта йистошка, дохкача хиита юхе lан зарадахьа ара а йоахаш lовхийсача нухкий гулмаш латт, бахача наьха хоаьшта хьалхашка а го йиш я уж.

Халкъа депутатий Советий исполкомашка, шоай округашка гlоала депутаташа нах оарцагlа а баьха хlанзае а дlадоладе деза юрташ цунах цlеньара балхаш. Цу гlулакха оша транспорт лахара а йоакхо е еза. Дукха наькъаш да дукха средствъаш а ца хилаш юрташкарча предприятешка, колхозашка гlо дича, юртий Советий исполкомаша бахи нах оарцагlбахьача тоаде йиш йолаш.

Ше ваь, наха, болх беш йола город, юрт хоза, цага баха нах эхь-эздел долаш, хьалхьала къахьегаш хилча дега тоаш ца хулаш, дог гlеа ца доалаш сага лаха хала хургда. Из кхетадеш а да.

Вай республикерча къахьегамхой дегаш айдаьд КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенешца, КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова московски станокашъерашца вlашагlкхийттача хана даьча къамаьло. Цар шерра социалистически кха йоаржалий цхьайтталагlча пятилетка кхоалагlча шера планаши социалистически декхараши хинал хьалха кхоачашдара тlехьа.

Юрташкара партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацеш декхарийла а Коммунистически субботника кийчо ярон из чакхдаккхарал тlехьара организаторски политически болх шерра боаржабе, оасарде лакха йолаш тlагlертан къахьегара эзаш мел дола хьажаш lалашде. Цунца цхьана наьха айенна патриотически уйла тlеерзае еза хlара городе, хlара юрта, нах бахаш мел йолча моттигашка цlена хилийтара, хlара улица, хlара ков, хlара цlа бlарг хьоестащ, самукъадоаккхаш цlендаь, хоздаь дlаоттара. Укхаза дукха хlама кирагlдала йиш йолаш ба кагирхой.

Ленински коммунистически субботникага кийчлуча а из чакхдоаккхача а хьинаре дикъа лацар республике бахача хlаране декхар да.

Сийлахь-воккха баьчча В. И. Ленин ваь ди хьатlакхоачаш цхьалхилхьа, хозъяь дlаоттаергъа вай республика хlара город, хlара юрт!

Хlара балха дийнахьа тlехдика дисциплинеи хьадер дукхагlеи хилийта!

ГlУЛАКХАШ ХУВЦАДЕННАД

Малгобекски района «Сагопшинский» совхоза шурин ферма ков лостам болаш да. Керда кlир теха я хьайбаш чулатта помещенеш а. Кхоъ я уж. Кхачаш программа толаме кхоачашъяр дукха низ кхо ца беш къахьета, партей правительстваси хьалхашка уттаду декхараш чакхдахара еррига торонаш оарцагlйоахаш болх бе тlахьехаш лосуташ да царех хlаранена тlа доккхийча алавашца яздаь.

Доярокаш хlара дийнахьа бу болх дlаяхбеш хьоьхамийн улг латт ферма контора пиче. Тlехьхьара йоалув 24 феврале даьд цу тlа (тхо 25 феврале дар цу боахаме). Цо хьаьокх цу дийнахьа эттаре дукхагlа — хlара кхоабача lаттагара 6.6 килограмм — шура Коригова Банатс яькхалга. Цул блаь грамм мара кlезигагlа ацар Заргиева Дебхаа яьккхар. Иштта дика къахьег Евлоева Либихана а.

Наха къамаьл дии а хеаа, цхьан цlен чу довл тхо. Цона йистте хьалъоттаьлатт флаконаш, колбаш, микаурнаш. Тхоаш ферма лабораторе долга кхетаду оаха. Укхаза ба учетчик-лаборантка Газикова Пацlамат, ферме дежурни йола доярка Барахоева Фаси. Цхьа ха яьлча хьатlавоагlа ферма заведующи Гандалоев lабдул-Муталиб а.

— Совхка пачхьалкхенга шура йоакхара плана лоархlадаьнзар шо. Мишта шуи укх шерара гlулакхаш? — аьнна хаьттача:

— Тхо раьза долаш да,— жоп делар lабдул-Муталиба. — Масала, совхка февраль бетта дийнахьа хlара кхоабача lаттагара 1,7—2 килограмм шура йоаккхаш хинна ле, укх шере февраль бетта хlара дийнахьа 5,6—5.8 килограмм йоаккх. Хlана шура дукха а хьылагlа я. Совхоза цох бокккха пайда боал. Масала, 20 феврале оаха дlаенна 832 килограмм шура зачетни дозалах 907 килограмм лаьрхlа дlайийр. Цо вlаштlехьдовлийт пачхьалкхенга шура йоахара план тlеххоачашъе. Хlьата укх шера хьалхарча квартала план 20 март хьатlакхоачаш ль яккха тха коллектива низ дlакхоачаргхиларах шек вац со.

Района кхыча боахамашка йоаккхвачул эгтара дукхагlа я цу ферме хlана хlара кхоабача lаттагара йоаккха шура. Хlара дийнахьа тlакхеташ а я из. Иштта, 20 январе ферме гlоала 624 килограмм яькха хиннаяле, февраль бетта цу дийнахьа 1151 килограмм яькхар.

— Фуд цун бахьан? — хаьттача:

— Соахьарчул дикка дукхагlа да укх шера хьийбацита доакъар. Хlара lатта дийнахьа оаха лу 30 килограмм силос, 3 — йол, 5 — ча, 40 — барда, яькхача хlара килограмм шурайна 300 грамм кхоачийташ концентраташ. Доакъар дукха да аьнна пайда боацаш доадац. Масала, концентрированни дар Складера из хьалуш волча фуражирага Гандалоев Арсмакага хlара дийнахьа сайрийна хlара доаркас мел шура яьккхай хьатьонхаш оттадаь кьаьат дlалу Газикова Пацlамата. Цунга хьежжа концентрированни доакъар далу доаркашта Арсмака. Шура дукхагlа яккха я цуя хьовнал лаьхъе а геттаре дониха новкъостал ду социалистически яхьа итогаш ера, нах материально а морально а белгалбахара гlулакх нердадаиккира. Физически дозалах дукхагlа шура яьккхача доаркашта лоралхьалха ахчан премеш. Хlанз ишта дац. Яьккха шура зачетни дозалах мара доархlаш яц яхьа итог ера. Цу лухьа шура дукхагlа ди ядара санна йоахо а доаркаша из хьаьнагlа хилийтара а. Масала, шура юе хlама ца юташ lоаккха гlоргаш цхьа дийттачул тlехьагlа шозлагlа а детт цар доахан. Хlьата хоаш ма дий, тlехьара чакхьача шурий пьовлал геттара лакха хулга. — аьлар Гандалоев lабдул-Муталиба.

Ялайха безаме я ферма цlена уголоне а. Укхаза латт телевизор. Хоза кийчьаьй «Хьайбаш леладераша новкъостала» яха книжкай выставка, «Тха малкаш» яха фотостенд. Йолаш я ферма балха график, шура яккхара, пачхьалхенга йоахара план а из мишта кхоачашъю тьахьоекхаш йола график а. Хьалтеха йолла керда ерахийца «Молния». Цу тlа дувц доаркаша: Коригова Банате, Евлоева Либихана, Заргиева Дебхана; скотникаша Гандалоев lабдул-Межита, Барахоев Мухарбика; lаьсий лелаеча Олигова Моте, Гандалоева Марема баьча балхах. Масала, Олигова Мотей Гандалоева Маремеи план 350 грамм йолаш, дийнахьа буся хlара lасилга 580 грамм дуъх тlаккхетийташ болх баьй февраль бетта.

— Тlехьарча итт дийнахьа баьча балха итогех царех хlаранена 20 сом премисилар. Хlьата шу доладеннача дена хаддаиза плана тlеххоачашъеш къахьегарах района Сийлен улга тlа баьхаб уж. — йоах lабдул-Муталиба.

Хlана бетташ 190 етт мала бад ферме, цхьабакъда ер шу чакхдоалаш, планага хьежжа, 450 хургбола ба. Хlьата тlадоагlача шера духхьал детташ дола доахак леладен йола компаяс-ерсы цу фермах.

М. ХАМАТХАНОВ.

Цхьайтталагlча пятилетка кхоалагlча шера хлатий, бадлазарий, доакъарен кхинен юртбоатама культурай хьувкъам лакхбар духьа 1 февралера 1 марте кхаччалца ькхайнадьача месячникал 10000 тонн органически удобренеш кхашка дlакхийта езаш яр Грозненски района «Загорский» совхоз.

Из бехктонзаме гlулакх толаме чакхдаьккхад Грозненски РПО «Сельхозхимие» шоферашеи механизаторашеи. Цу цхьан бетта цар совхоза кхашка дlайихьай 11300 тонн органически удобренеш. Къаьстта белгалбаьнийб шофер Берсанукаев Мохьмади ДТ яхача тракторна погрузчика тlа вагlа Кузьминов Петр Алексеевичи. Цхьа да дlадахийтадац цар шоай балха нормаш дикка тlеххоачаш ца еш.

СУРТАШ ТlА: 1. Грозненски РПО «Сельхозхимие» шофер М. Берсанукаев. 2. Самосвала тlа удобренеш тlайотташ воал механизатор П. Кузьминов.

В. ЮНЦЕВИЧА суртащ.

1983 ШЕРА 1 МАРТ ХЬАТlАОТТАШ ОРГАНИЧЕСКИ УДОБРЕНЕШ КХАШКА ДlАЯХЬАРАХ ЙОЛА СВОДКА
(эзар тонн)

Районаш	[1 февралера 1 марте кхаччалца месячникал дlаяхьа езаш]	[Дlайихьар]	[Задани кхоачашдар процентаца]
Ведински	3	10	3,3 дуьг
Назрановски	25	44	176
Шалински	30	52	173
Советски	2	3	150
Урус-Мартановски	40	53	132
Ачхой-Мартановски	25	33	132
Грозненски	100	125	125
Шелковской	40	47	117
Сунженски	100	110	110
Надтеречни	40	43	107
Гудермесски	25	25	100
Малгобекски	25	25	100
Наурски	40	40	100
Ножай-Юртовски	5	5	100
Республике гlоала	500	615	123

КПСС ЦК Политбюро

КПСС ЦК Политбюрос арагlанарча заседание дагахlтlар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председателa Н. А. Тихонова, Гречески Республике яьча официальна визита итогех баьча хоамата. Визита итогаш къоабал а я, КПСС ЦК Политбюрос белгалдаьккхар, цох хьехинбараша машара, кхохкам кlаьдбара, дунен тlарча кхерамзалеи, СССР а Грецие а юкъе вlаши дувцар кхегадергдола хьал оттадара хьаштаща дlадехараша хьежжа, политически, экономически, культурни, lилман, кхыча а доакъошка советско-гречески гlулакхаш лерргlа дегlаахухлар кlоаргдара ваш мехка юкъе керда перспективаш хьелаш хилар.

КПСС ЦК Политбюро хьажар транспорта хlара дисциплине чlоагlъера, наькъашка лелара правилаш телдаерашца къовсам лоаттабар чlоагlдаре тlадерзадаь законодательство эргадоахаш тоадара, нах а мовхьаш а дlа-юха кхахьара кхерамзле дикагlа lалашьяра, гражданий бокъонаш а законагlа дола хьаштеш а lалашдара хьакъехьарча предложенешка.

КПСС ЦК Политбюро дийцар граждански, дезала, уголовни делай дакъе Советски Союзая Чехословацки Социалистически Республиканеи юкъе вlаши цхьана гlулакхаш леладелга дlахо дегlадоьладара дешаш, хlаьта хитта дунен лалнъашта юкъеречен цурчен дахара кхы дола дешаш.

ПАРТЕ ВЕТЕРАНАШТА НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча бераде болх барах Нохч-Гlалгlай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Аракелов Аванес Аракеловича — 1927 шера денз КПСС члена, пенсионера.

Вефеенко Григорий Еремеевича — 1932 шера денз КПСС члена, пенсионера.

Герасименко Петр Аверьяновича — 1932 шера денз КПСС члена, пенсионера.

Закриев Адам Закриевича — 1932 шера денз КПСС члена, г. Грознерча квартираш хуцара йолча бюро начальника.

Калашников Яков Андреевича — 1932 шера денз КПСС члена, пенсионера.

[illegible] Александр Эммануиловича — 1931 шера денз КПСС члена, пенсионера.

Каратеев Михаил Федотовича — 1931 шера денз КПСС члена, пенсионера.

Неведомский Александр Васильевича — 1932 шера денз КПСС члена, пенсионера.

Коротков Иван Михайловича — 1932 шера денз КПСС члена, пенсионера.

Кучеренко Матрена Ивановна — 1931 шера денз КПСС члена пенсионеркана.

Иванов Вениамин Ивановича — 1932 шера денз КПСС члена, Нохч-Гlалгlай пачхьалкхен университета дешара волча мастера.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 3 март, 1983 шу.

НОХ. Т. Е. КУЛАГИНАНА «НОХЧ-ГlАЛГlАЙ АССР ХАЛКЪА АРТИСТ» ЯХА СИЙЛЕН ЦlИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Театральни искусствай дааьъе доккхий гlулакхаш нарагlдувларахи общественни балха юкъе хьинаре даькъа лацарахи «Нохч-Гlалгlай АССР халкъа артист» яха сийлен цlи лойла Кулагина Тамара Евгеньевнана — М. Ю. Лермонтова цlерагlча Нохч-Гlалгlай республикански эрсий драматически театра артистана.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 3 март, 1983 шу.

ЯХЬЕ ХЬАЛХАЛАТТАРАШ

«Грознефть» объединене чуйоагlача Грозненски опытно-хьокхаме бурува тохара балхий управлене болхлоаш дlабахача шин бетта аlанал совгlа иттаж метраш бурув техад. Уж толамаш доахача дохаха дакъа юкъедихьад буровой начальник Е. А. Вазилевский керте латтача бригадаи буровой начальник С. Б. Хонахмезов керте латтача бригадаи.

Шоай яьи хьинари из кходеш къахьег цига бурудеттараша Х. Д. Гадаева, А. Н. Бузганова, иштта кхычар. Царгара масал а эцаш къахьегаш я «Эльдарово», «Бурунское» оалача майдаш тlа бурув детташ йола бригадаш а.

Управлене хьалха латтача бурувдеттарий балхаш оцал юкъеккхувлар бахьан долаш дукха электроэнерги, бурув тохача дlайолча материалаш кхоьъй оаха, бурув тохарга дlадолар лохдаьд.

Бурув тохача дlайолча материалаш кхоара чотах масала, укх март бетта болх беш я республике цlи хеза йола буровой начальник А. Г. Мау керте латта бригада.

Д. ГАБАЕВ.
Грозненски опытно-хьокхаме УБР зонкагlа вола инженер.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ХОАМАШ

ПНОМПЕНЬ. Увайцlено лорарла даькъе дикка доккхий толамаш даьхад Кампучие Халкъа Республика. Халкъа lаьдало йоахо ед хилар бахьан долаш еррига провинцешка вlалатlйолаш латт медицински учрежденей шерра сеть.

Иштта, Кампучи яхача провинце медицински гlулакх дlакхоач 650 эзар саг гарга болча наьхага. Эпидемически лазарашта духьала вакцинаци ньй бахача наха. Къаьстта чlоагlа теркам тlабохийт наьвали берали лорадара гlулакха, чакхдаькхай профилактически мероприятеш.

1983 шера лаьрхlад бахача наха, къаьстта Кампучи гаьнарча районашка, цу дакъе лоамашка бахараш а болаш, медицински гlулакхаш делга кхы а дикагlа тоаде. Дукхагlа арахеза хийскlад медикаменташ, цу дакъе дарбаш цу халкъа медицина средствъаш а йолаш.

БОНН. ФРГ боккхийча промышленни централий дукхача предприятешка болх ца беш сацай станокаши конвейераши. Малхбузен-германски металлургаш къахьегамхой вахара хьаштаща монополеш тlагlеlаш хилара духьала чlоагlа къовсам лоаттабеш ба.

Профсоюзий тlахьехамагlа болх сацабаьб Къулбасела Рейна - Вестфале, Баден-Вютемберга, Гессена, Бавере метала чакхдоахача предприятей 23 эзар болхлочой гlулакхерча сагои. Забастовкашка, митингашка, демонстрацешка дакъа лоацаш ба Мюнхенера вагоностроителаш. Аугсбурга металлисташ, Май. «Грундиг - Верке» яхача концерний болхлой, гlулакхера нах. Ахха «Даймлер-Бенц» яхача автомобильни концерна предприятешка забастовка ль нах 6 эзар сагал дукхагlа ба. Цар хьадех къахьегама хьалаш тоалара алапеш тlатохара.

СОФИЯ. ТАСС корр. А. Смирнова хоам бу: «Дика болх берах бархал» — цу тайпара пландт доала Г. Димитрова цlерагlча юртбахама машинашъеча Русенски комбинате болхлой кох чуухача моттиге. Предприяте коллективах болгаро - советски доттагlал хlадоладьр оал. Хlьата цунах доккхал а духчакхдаьннача шера пачхалкхен заданеш тlеххоачашъьй, хlьата Советий Мехка продукци доаттаелга хинал хьалха кхоачашдаьд. Доккхий толамаш даьхад цун коллектив бийдал, материалаш, энерги, хлоара тlехьа доаттабеча къовсаме а.

Комбината специалистана кийчъаьй хlара заводан пехан лаьрхlа йола хлом бара программа. Цу тlа лаьрхlа да деталаш нийсагlа тоалра чотагlа метал кlезигагlа дlаухийтилга, машиний конструкцеш тоелга, цар доал кlезиглелга, болата листаш пайданегlа йолча тайпара теделга, отливкай дикал лакхьелга. Хlанзарча ханара дикагlйола электрооборудовани оттаяроц станокаша яьсса кхесташ болх белга кlезигдарон торо хулийтарга дукхха электроэнерги кхое.

АФИНЫ. Дукхача наха демонстраци я ши гречески столица центре хьайийлар мехка территоре тlа США тlема базаш хилара духьала кампани. Из чакхъяккхара тlаьхьйшар машара тlехьарча къовсамхой организацеш, профсоюзаш, кагирхойи студенчески организацеш.

Манифестанташа кхайкадора американски тlема базаш Греце лаьттара сихагlа дlаяхара дикха дардоаца гlулакхаш де яхаш дола лозунгаш. Цу тlема базех машар дукхебезача наха доархl мехка кхерамзлененея суверенитета кхераме дола хlяв.

ДЕЛИ. Блокех дlакхетанза дола мехкаш тlахьийкад Инде керда, врасе ваьар хьалдара тlехьа Кампуче Халкъа Республика правительства лоаттабу къовсам хьалхара. Блокех дlакхетанза долча мехкий кхыча мехкашарча гlулакхий министрий совещание къамаьл деш индийски делегацена керте латтачо Инде финансий министра Пранаб Кумар Мукердже белгалдаьккхар, НРК правительства кампучийски халкъа лоlам хьаллоацар я. Хlьата дунен тахкъашта юкъерча гlулакхашка цун хьашташ лораде дезаш а я, аьнна. Инде позици, аьлар П. К. Мукердже, сенах латт аьлча, из латт блокех дlакхетанза долча мехкий болама Кампуче Халкъа Республика юкъеоза гlертаж хиларах. Министра белгалдаьккхар конференцена Пол Пота режимо оттабьараш юкъеоза гlертаро хlанзара актуальни проблемаш ювцара тlера боах блокех дlакхетанза долча мехкий теркам, царна юкъе юкъ а ехк.

(ТАСС, 4 март).

ШИЙ ИРАЗ КОРАДАЬД

ХІинзчул ткъо шу хьалха ера Исаева Майя Алимовна Грознерча художественни промыслай объединене балха. Цу хана цхьаммо балха гозвал ицар къонача кхалсага. Из хьокхаю берий ловзоргаш деча участке ученикалле. ХІама хара тІаккхуш йола Майя зуь участка кулгалхоша. Дукха ха ялале полиэтиленови цеха прессовщицалла оттаю из.

1967 шера дешз Исаева Майя ширпотреба участка бригадана кулгалдеш я. 35 сагах латташ я из комплексни бригада. Укхаза хьаду берашта лаьрхІа ловзоргаш, гІайбаш тІе ехка догам дань ловччараш, Іеттаита тІатувса кисеш.

— Хала дар юккьанца, — яхаш дагалуьц Майяс. — Бакъда, коллектив барт табна, болх хьабара тІера хиларах аттагІа хулар уж халонаш эшае.

Ала дезаш да, цо кулгалдеш йола бригада дукхача къамех болча нахах латташ хилар. Царех ба эрсе Шевченко, нохчо Яхьяева, гІалгІа Шишханова, кхыбараш. Царех хІаранех дог лазаш, царна эшар фуд хар довш йола Исаева коллективе дукха езаш, лоархІаш я. «Тха Майя» — аьле мара цІи яккхац бригаде Исаевай. Цхьаькха цхьа хІама а да белгалдаккха дезаш, объединене лелаеча социалистически яхье Исаева Майяс кулгалдеш йола бригада массехк шера хьалхле йоахаш хьевилга. ХІаьта 4 шу хьалха цІаьхха цамогаш а хинна цІендь кхелхар Майяй, дов бераца ше цхьаь йисар из. Бакъда, деналах йоханар, бригада доакъашхоша гІо дир цуна къахьча боиха бала байбара.

Майяй йоккхагІа йоl йиійг Лариса 10-ча классе йешаш я. Из кийчлуш я Ростовски технологически институте деша отта. Цо цІагІара гІулакхаш дика ду. ТІаккха наиа балара цІаеча массадола тІоне кийчдий. цІагІа лостам бий вІаштІехьдоакха береша.

ХІара дезалхочун цІагІа кхоачамзе дезаш шиш-шиш декхар да. 14 шу дьалнача Асланбека берий-бешара 4 шу дьвиа Милана цІаккхьа. ХІаьта Сосладе — цун 11 шу дьвинад, тика тІара эшаш йола кхачан продукташ хьь...

Дукха ха яц Исаевай бригада кердача формагІа — бригадни методагІа болх бе йолаенна. Дукха кхетама болх бе бийзар цун бригада доакъашхошта юкъе ца форма юкъейоалаеча. ХІана аьлча, раьза боацараш а нийслора. ТІаккха Исаевас бригада ветеранашца, хІаранеца къаьст-къаьста дувцар бригадни методагІа болх бар пайдане гІулакх хилара. дукха ха ялелехьа из ишта хилар массане а кхетадир. Лакхьелар къахьегама оксарле, кІезигъелар брак йолаш арахеца продукци.

Исаевай бригадагара масал а эцаш кхача участкашкара бригадаш а яьлар цу тайпара болх бе, — яхаш дувц, — объединене директора Амерхаджиева.

Исаевай хьацала къахьегам белгал а бовккхаш цунна шиннай Ленински юбилейни медаль. ХІаьта тиіина Сийлен грамоташ, яхха баркалаш, тиіина ахчан совгІаташ дукха да. Цуи бригаде укх тІеххьарча шин шера къахьегама, производственни дисциплина толхаль моттиг нийсъеннац. ХІаьта сменни заданеш 125 — 130 процент кхоачац ца еш цхьаккха смена дІаяхнийтай бригада.

ТІаккха Исаевас лертІа бригадана кулгал ца доре, хІаранегара доаггІар хьа ца дехаре из ишта хургдацар.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Шийна хьалхашка латта декхараш дика кхоачашдеш хьавоагІарех ва «Красный молот» яхача завода токарь Дрожжин Владимир Александрович. Цо цхьаккха бутт дІабахийтабац шин декхараш кхоачаш тІеххкхоачаш ца деш.

ДІабахача январь бутта задани цо кхоачашйир 125 процент. Сменни нормаш 130 процентал цо кІезигагІа кхоачашъяь моттиг нийсъеннац.

Владимир Александровича ишта хьинаре дикьа лоац завода общественни вахаре а. Из ва агитатор, халкъа дружина член. Цунна дуккхала тийннай Сийлен грамоташ, ахчан совгІаш.

СУРТА ТІА: токарь Дрожжин Владимир Александрович болх беш воал.

Н. ПЛИЕВА сурт.

ГОВЗАНЧ

Туминас цІеноаш хьалдечи болх бу кхойтта шу да. Бригадира Баматханов Сайт-Іарбе шин бригадацара дикагІбола нах бувцаш эггара хьалха цІи яьккхар Барзукаева Туминшай. Цо штукатурка яьча, басар хьекхача цІаккха а хьанна вийзавац са, аьлар цо. Из шин болх безаш а бовзаш а сат я, дог цІена къахьег цо.

Укхаза белгалдаккха доагІа коммуниста Баматханов Сайт-Іарбе кулгалдеш йола бригада цІеноаш дача комбинате эггара йоккхагІен дикагІа лоархІаш ярех хилар. Цо цІаккха а шин бехкагІа кхоачаш ца еш йитац задени а тІаннца декхар а.

Туминша эггара хьалха йолаеннай гІишлош еча болх бе цу комбинате. Цига Іомаслар из штукатурка е, хІаьта басер хьекха-м ховра цунна шоай цІагІа хьийкха а. ХІана уж шаннко а болх цунна геттара дика бова. Царел совгІа плотникаш болх бе а хов. Ишта уж нхоккхе а болх бовзаш ба цу комплексни бригадера дукхагІбола болхдой.

Туминша дика болхло хилна ца Іеш, хьехамча а я. Цо Іома а баьб, Іома а бу кьона кхалнах. ХІанз цу бригаде говза штукатураши маляраши а доархІаш болх беш ба цо Іомабаь Эльмурзаева Раиса, ЮсуповгІар Асьети Медни, кхыбараш а. Туминшагара хьехами говзал дІаоц кхычар а.

Барзукаева Туминша коммунистически къахьегама ударник я. Цунна оинай дукха сийлен грамоташ, ахчан премеш, кхыдола совгІаташ. Цунгара хьоххам а эцаш дика къахьегаш ба Эдилова Есита, Яхьяева Здоу, Сыренкова Мария Александровна, Орехова Галина Ивановна, кхыбараш.

Барзукаева Туминша берий дика нана а я. Цо хьалкхедаьд шин бераш вай общественне пайдане хургдолаш кхетам лоуш. Шамха институт чанх а яьнниа. Москве болх беш а вахаш а ва. Шамала Маликея Москве кхачан институте дешаш ба. ХІаьта эггара зІамагІвола Бек-Хан хІанз 8-ча классе деша вагІа.

Ю. ЧАХКИЕВ.

«СОВТРАНСАВТО» МИЛЛИОНАШ КИЛОМЕТРАШ

Укх шера 15 шу дуз «Совтрансавто» яха транспортни объединени хьаль. Дунен халкъашта юкъерча лишина мохьаш дІа-юха кхуьйаш а нах кхувлаш а йолча Европе эггара йоккхагІча фирмех цаI я из хІанз.

АПН корреспондента ГОНЧАРОВ Андрея дехарах «Совтрансавто» бечa балхах дувц объединене генеральни директора ТЕНЬКОВ Валере.

— Тха объединене маршрутий географи кхоачам болаш шера да: дукхьаьа Европе еттаела йиш я тІалтташ «Совтрансавто» аьнна йоавув а долаш йола автомобилаш 23 мехка накъашка. Дуль-дукъа я оаха дІаюха кхухьача мовхьий номенклатура: выставочни экспонаташ, кхачан продукташ, станокаш, приборщ, молхай препараташ, яйгача промышленноста товараш, дукхиа кхыдараш.

Товараш дунен халкъашта юкъерча нормашех стандарташкех хьенина дика а сиха дІа-юха кхухьийта Іалашдара, хІаьта ишта тхоай клиенташа дІадехараш кхоачашдара хІанзарча хинара автопарки тайп-тайпара техникех я «Совтрансавто» доалаьа. Эксплуатаци еш я тха вовй мехка а доазол дехьа а хьаь тягачаш, тенташ дола полуприцепаш, 25 тоннага кхоачаш дола мовхьаш хьалъийду цельнометаллически грузоподъемникаш, рефрижератораш, докхийча мовхьашта лаьрхІача контейнерашта йола шассеш, доэол дониха дола а габаритни йоаца а оборудовани кхухьийта йола платформаш, чоалхане а маьха еза а йола продукци кхухьа электровозаш.

Машинаш лелийта нийса вІаштІехьдаьккха хилара, договорах тІаийдаь декхараш цІена кхоачашдаш хилара раьза ю доазол дехьара фирмаш «Совтрансавтоца» гІулакхаш леладе. Шерагара шерага дукхагІа хул тха автотранспорта гІулакхаш эшаш бола заказчикаш, цун бахьан да диспетчерашеи агенташа юкъархошеи, хІаьта ишта дунен халкъашта юкъерча трассашка но бе делла вагІаш хІаране юкъера лаьрхІача шера 2—2,5 эзар сахьат доаккхаш болча водителаша а болх дика беш хилар.

Туристически организацешца цхьана гІулакхаш а леладеш, мовхьаш дІа-юха кхаьхьарца цхьана доазол дехьа санна, ишта вовй мехка территоре а туристаш дІаюха а кхувлаш пассажирски перевозкаш а ю «Совтрансавто». «Совтрансавто» автобусаш лел, СССР деррига европейски мехкашца СЭВ членашца а. хІаьта ишта Югославеца, Австреца, Финляндеца, кхыча пачхьалкхенаш ювзача. 200 гергача дунен халкъашта юкъерча туристически маршруташка.

Пассажираш раьза беш дола хІамаш да автобусаш сиха лелар, комфорт, мах эш боарам хилар, эрсий традицех хьаьна гІулакх доаггІача бесса деш хилар. «Совтрансавто» дечa гІулакхa раьза бараш даим дукхагІа хулаш латт. Нагахьа санна 1975 шера оаха 54,9 эзар сат дІа-юха вигадале, 1982 шера 135,3 эзарнега кхаьчай из цифра.

(АПН).

Халкъа тІахьожамо органашка—отчеташи хоржамаши

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ДІАДАХА ДЕЗА

Укх деношка Назранерча «Электроинструмент» яхача заводера литейно - прессови цеха халкъа тІахьожама группа членаш гулбелар шоай отчетно - хоржамий собране.

Цига къамаьл даьча тІахьожама группа председатела Гиматулин Мубаракшас дийцар дІадахача шера а ер шу доладелча хана дешз а тІахьожама группа баьча балхах. Цар гучадаьккхар хьалхагІа дукха нах бола пластмассаш пайда ца ийбеш дІаккувсар. Цудухьа цар шоай цехе хьайир уж юхаметта оттаергйолаш приспособлени. Из бахьан долаш динна дукхе пайда бир предприятена.

Ишта тІахьожамхоша гучадаьлар алюминий лоаладу пийцк езаш хилар а. Цар администрацега дийхар из эца, аьнна. Ийцар, цхьабакъда из хІанз а болх беш яц, цудухьа ина кІезигагІа бола дукха пийшкаш я укхаза болх беш. Амма из чІоагІагІа бар дІа ца оттаярах дукха электроэнерги йоаю предприяте.

— Отчетни хана цеха тІахьожамхоша ледара болх бир, — аьлар докладчика.— Цхьа гулденнадац вай КПСС ЦК ноябрьсий (1982 ш.) Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова къахьегама дисциплина товярех аьнар вай цехе мишта кхоачашду къостадара. ХІаьта вайна юкъе а болаш ма бий къахьегама дисциплина телхиераш. БоаггІача тайпара къовсам лоаттабац электроэнерги, материалаш кхоара. Дийнахьа ца езалие йоагаш хул лампаш. хаинахьа механически цехе дІателац царна езаш йола оатхалаш, цудухьа цар болхлой хІама ца деш заводе гІойля лелаш хул. Уж кхоачамбоацараш сиха дІадаха деза.

— Наг-наггахьа вай арахецаш йола оатхалаш геттара во хул, — аьлар тІахьожама группа члено экономиста Ганиева Розас, — тІаккха уж юха лоалае езаш хул. Масала, 22 феврале литейно-прессови цеха дІаелла 12 электросверлилкай ручкаш брак йолаш яр, цудухьа вай цехе юханхаьчар уж. Уж юхаметтаоттаеш йоанир ха, электроэнерги. Цхьан тІахьожамхочо шин термамо эцандар из.

— Наст-каста балха тІехьабус шлифовщик Цуруев Султан, термист Цуров Мухьмад. КІезига къамаьл хиннадац царна, цкъа премин ца луш а битабар. ХІанзчул тІехьагІа балха тІехьабуса юкъарча собрание бувцаш барбац. Вай бахьан долаш юкъагІбус сборочни цеха болх а. Царна хан-хантахьа комплектующи деталаш дІатергиола гІулакх Іалаийде декхарийла да вай. Уж кхоачамбоацараш ловргдола хьалаш хьаде деза.

Цу тІехьа собрани чакхьлар. Ийс тІахьожамхо ва группа юкъевоаггІаш, докладчикеи экономиста Ганиевеси мара къамаьл дийцар цига. Цхьабакъда, цехе дукха кхоачамбоацараш латтаж я болх ца беш цхьайола станокаш, литейно-прессови пийшкаш, шоай ханнахьа дІателац кхыча цехашта еза оатхалаш.

Масала, 21 феврале делкъайна шин сахьат даллалца инструментальни цеха кхьабола болхлой болх ца беш бар. Амма из саго хьоадидар укхаза. Цу тайпара ца хьоадеш, бе боагІа мах ца беш дисар цехе нийслуш дола кхыдола кхоачамбоацараш а. Хетаду лаха тІахьожамхоша тІатеІІа болх баь баларе докладчика а дувцаш хІама хургдар, аьшна.

КПСС ЦК ноябрьсий (1982 ш.) Пленума решенеш ма яхара халкъа тІахьожама органаша чІоагІагІа бе боагІа партен правительстваи директиваш кхочаш мишта ю хьожаш беш бола болх. Хьадда къовсам лоаттабе безе миччa тайпара а къахьегамеи производственни дисциплина телхаераша. Хахдакза йоакхо е еза халкъа рузкъа лорадираш алсамдаккхараи. хІара балха участне кхоин хьурмати дара тІатеІІан хаддаизеи къахьега декхар.

А. САГОВ, тха соб. корр.

ГІод хІана текх предприяте?

Стандарташа дІадехаш дар дизза кхоачашдар хІара предприятена дола закон да. Мишта кхоачашду из? Стандарташтеи измерительни техникенеи йолча госнадзора Нохч - ГІалгІай лабораторе коллектив дІадахача 1982 шера 125-аза хьекай республикерча 87 предприяте стандарташи технически условешц юкъеххухьилтеи царех нийса пайда нйбелгеи мишта лел. 81 предприяте стандарташи технически условеш телхаеш хилар гучадаьлар.

Эггара дукхагІа стандартни йоаца продукци арахийцарех я Нохч - ГІалгІай шекар доакха завод. Из бахьан долаш хІара шера цу предприяте гІод текх. Масала, сохьа цо текхар 91 эзар сом гІод. ЛаьрхІача цига хІара гале чухойкаш дола шекар доагІача цхьа килограмми 400 граммий кІезигагІа хилар, хІаьта шекара бос а боагІача бесса бацар. Стандартий нормагІа шекара бос баьде е ІамагІа хила йиш яц. Ишта йола песок а кондитерски фабрике заводера дІакхухьийташ яр. Уж кхоачамбоацараш нийслу шекар доаккхача заводе технологически дисциплина телхаярах, ОТК оагІонгахьара боаггІача хьесие тІахьожам ца лоаттабарах. ГОСТ-а дІадехарашка хьежна дІоттаьь лоаттаиц укхаза продукци.

Грозненски ремонтно - механически заводе хьадеча цІагІа доагадеча дьй дикал маштай хьежар. Госнадзора Нохч - ГІалгІай лабораторе болхлой мел хьежа йола продукци завода ОТК болхлоша мога а ль каннйцар. Цхьабакъда, из во хилар гучадаьлар. Яьй наІараш айхха дІакъовлалуш яцар, сварка еш дань овнаш дика дацар.

Дика йоацаш йола продукци хьаярах завода коллективо 41 эзар сом гІод текхал. цхьан сезонагІа ара ца яенаш сонадир яьш, бань найда госбюджете дІачубахийтар.

«Чечнигбыттехника» объединене авторемонтни мастерске плана юкъера даьккхар 88 эзар совгІа сом во болх барах. Цун ерррига продукци шозза маьхала ца йоахкийташ социьй. Тха лабораторе болхлой хьежача гучадаьлинад стандарташа дІадехаш дар чІоагІа телха а деш, мастерске коллективо болх беш хилар.

Брак йолаш продукци арахийзача цхьаькха пхьан предприятех а аьнча бакъахьа хет соаа. Из я «Нофтеймзапчасть» яха завод. Цига о шозза а хьежача гучадаьлар заводе кийчъеш йола клиновии задвижкаш стандартех йоацилга, бухсопцаш из бахьан долаш йов цар герметичность. Предприятега маьхала ца йовкххийташ социйр брак йолаш хьаьь задвижкаш, 30 эзар совгІа сом гІод а тохаш. Цуи керттера бахьан да технологически дисциплина нийса ца леланр.

Гуш ма хиллара, дика йоаца продукци маьхала мел йоахача заводашта экономически санкцеш а еш цар гІод текх. Брак еш хилара бахьанаш довзаш а дІадоахалургдолаш а да царех керттера дар пхьаболча болхлоша шоай служебни декхараш дизза кхоачаш ца дар.

В. ЕМАНОВА,
Госнадзора Нохч-ГІалгІай лабораторе [illegible] кхагІйола инженер.

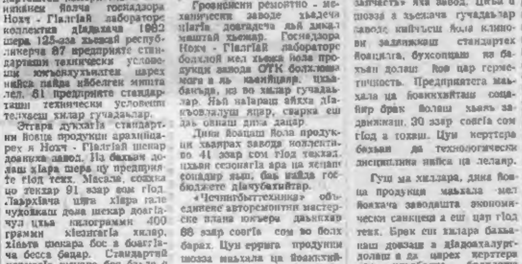

Таджикски алюминиеви завод Нъулба - Таджикски территориально - производствении комплекса чуйоагІаш йолча предприятеех йоккхагІъярех я. Республика бесаш долча металлурге эггара хьалдара ярех йолча цо мехка халкъа боахама тІеххдина металл а лу дІахо хьалъеш а латт из.

«1981—1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца йолча юкъа а СССР экономически социальни дегІайоалаяра Керттерча ностамашка» лаьрхІа да: «...Алюминиеви заводе керда мощносташ бохх бе йолаялийта». Тахан «Алюминстрой» яхача гІишлон управлене коллективо боарга ша тІабер забаьб электролизерий керда корпусаш укх шера эксплуатаце дІаялара. ХІана укхаза монтаж е йолаьй электролизни ваннашта.

СУРТА ТІА: электролиза цехе.

М. МУХИДДИНЖАНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Карл Марксеи Фридрих Энгельсеи ца! — «1872 шера къамаьл» яха художника А. Энгельсеи Москвара музей. I Интернационала ГІагГеи Рамзанкона дилла сурт.
СУРТА ТІА: музея вәсьв- конгрессе К. Маркса дань ТАСС фотохроника.

К. Маркс кхелха 100 шуи вәь 165 шуи дизара накъадолхаш

Ленина еш Маркса произведенеш

Дани ше дунен тІа мелъяьккхача хана шийшай В. И. Ленина Карл Маркса произведенеш. Цо ше яхачох, чоалхане философски, экономически, политически проблемаш къестаеш дилла а «дагаийназ» из Марксаца. 1920 шера, малагІа Маркса сочиненеш шийшай Іа аьнна доача, вінета хаттара Ленина жоп денад: «Дукха хІама ца эшшаш ерригаш а». Советски пачхьалкхена керте даьттачул Кремлерча библиотеке да ерий а кхыча къамий а меттала дола К. Марксеи Ф. Энгельсеи 168 книжка. Царех дуккхалеш тІа хІанз йовзаш я Ленина яьхинна белгалонаш, цо мутІарашта кІал гІолла хьийкха къоаламаш. Дуккхьаьла Карл Марксеи Фридрих Энгельсеи вІашиндаьча каьхатий дуь тома тІа я уж 120 совгІа.

Ленинь произведенеш тІеи письмош тІеи йоалаьй цитаташ Маркса «Капитала» тІара 300 совгІа, «Коммунистически парте Манифеста» тІара — 130-кол тІех. ХІаьта Парижски коммуна исторически лоархІама характеристика луш дола Маркса письмоех цаІ цо бІаьзза гарта хьоадаьд.

Эггара хьалха хезд Ленина Марксах а марксизмах а дола къамаьл 1887 шера эрсий пачхахье ве кийчо еш хинараьшта юкъе хилрагІа вийнача шин воккхагІа волча вешийгара Ульянов Александрагара. Шин 18 шу дьнхача хана байзаб Ленина Маркса керттера болх — «Капитал». «ДагадоагІа сона, — ядаьд цун воккхагІа йолча йишас Анна Ильинична Ульянова - Елизаровас, — сарахьа дахар - денар дувца се из волча ІоІаІаьнча. чІоагІа уйла тІа а яхийте сайна цо Маркса теоре керттерча чуловцамах а цо хьаслача кердача горизонтех а дийца».

ХІаьта цул тІехьагІа массехк шу даьлча, 90-гІа шераш доладеннача хана, цу хинале Маркса ерриго керттера произведенеш йийша а йийнс, цун идеий пропагандист хул Ленинах. Цу хана ше вахаш Самаре гІо ду цо повнъоастанта «Капитал» Іомаде. «Владимир Ильича комментари йича, — дугаух царех цхьанцена, А. Беляевна, — аттагІа хулар из К. Маркса «узнара» «Капитал» кхетаде, хІаьта «геттара гаьнарча Марксах а хилар дулхах - шІийх вола, кхоаччара, цун хьехамих кхета атта дола саг».

Надежда Константиновна Крупскаяна дагаух: «Ленина геттара дика ховра Маркса произведенеш. 1893 шера из Питере веча, тхо дерригаш а, цу хинара марксисташ, цецдаьхар по, Марксеи Энгельсеи произведенеш сов дукха йовзаш хиларагІа».

Ленин дилла а эуш хинна кеиа деташ дола хьалха ерадаьнадоадя Маркса балхаш уж дерригаш а дешар. 1920 шера Советски Росое арахийцача «Философе къел» яхача Маркса книжка оагІой йистош тІа Ленина яь белгалонаш хІанз а йовзза я. Цунта хьехаш вагІаш Ленина аьнна: «Долаш да 1846 шера 28 декабре К. Маркса Анненкова ядаь керда письмо. Мичара лехад из? Мича кеш тез я цун оригинал?» (Ленински сборник XXXV, оагІ. 195).

Революци хиначул тІехьагІарча хьалхарча шерех Крупскаяна дагаухар.

«...каст-каста партена чура къовсам эттара арбеннача хана е граждански тІема чІоагІа доархІаме юкъ эттача хана, чура гІулакхаш чоалхане дийрача хана Владимир Ильича кабинета чухкача хьа а дийлла уллаш гора сова, тІаьь белгалонаш а йолаш, мутІарашта кІал хьийкха къоаланаш а долаш дола Марксеи Энгельсеи том. Истори кІоаргга Іоме а деш, лерхІар цо эттара бІарзагІа дола дош мишта къестаде деза яхача хаттара дола жоп».

Ленин ваьха а ваьхаз болх а баьб Маркса хана хиннараш санна доацача исторически хьалашка. XIX бІаьшере чакхйоалаш наргІатача конкуренце метта дІаятта монополеш. кпъелар эггара йоккхагІа йолча капиталистически державашта юкъера вІашдухьаленаш, рынкаш, колонеш бахьанера къовсам. Цо цІаккха а ца дийхача бесса, дІадехар шоеи марксизме хьаьлувцараш лерхІаш болча берригешкара цун хьехама кІийлен тІарча принципех керда общественни факторашц хилешеш йовзара найда ийбо хар. Из хІама де ца Іомабеинараш е марксизмах тешам а байна, цунах дІакъийстар е буржуазии дунен экономике а политике а хинна хувцамаш тергал а ца деш, цхьаннха дича а цхьан хана шарэльча марксизма формулаш тІара ца боалаш бисар.

Марксизмерча «критически мекх» вивалаашта хетараш санна, ишта догматикашта хетараш я тоха а тохкаш. Ленина цІаьха а наж цІаьхха а дешар Маркса балхаш, цун уйлай лелам а эволюци а чІоагІа зе а оуш, керда хьахинна бона Маркса положенеш йоашхараш малагІча моттигашка бокъонца марксизмана тІерабула дІа й гойташ. Дуккхьала ишта хаьаь я Ленина дукхагІа йола эггара лоархІамегІара произведенеш: «Фуд «халкъа доттагІий» ядар, хІаьта мишта бу цар социал-демократашта духьала тІом?», «Россе капитализм дегІаахар», «Материализм эмпириокритицизми», «Империализм, капитализма лакхагІа йола стади санна», «Пачхьалкхеи революции».

Къаьстта чІоагІа дукхьала вувлар Ленин Марксах а марксизмах а йола «цитаташ» сов дукха а яхувлащ, марксизм лоадам боацача кІвалгача хІамана тараерзаьяраша. «Марксизм, — мортагІдоанкхар цо, — сов кІоарген дукиль оагІош йолаши хьехам ба. Цудухьа цецала везаш хІама дац, Марксапроизведенеш тІарча цитатий йистолгаш кхувлар — къаьстта нагахьа санна уж ца эшшача а кхувле — марксизмах дІахадаш берий «доводашта» юкъе дилла а бІаргаго йиш йолаш хилар» (ПСС, т. 34, оагІ. 418).

Марксистски хьехам телхаберол, Маркса дукхьала вуларех цІоккха а къахетам бергбоаш Ленин хилара ялы бельаи дар, цо из шин кхоаччара вола, шийца лаха сег санна лоархІаш хилар. Марксеи Энгельсеи «хьехсара хетац из со хІанз я, — аьнна да 1917 шера январь бетта, Россе февральски буржуазно - демократически революци хилале хьалха ядаьча цун письмо тІа, — цудухьа цхьаннха а царех аьнна во дар лоалац сона, А. уж бокъонца бола нах ба. Царгара хьаІомаде деза дерригa. Цу наьхьа тІаьха довла йиш яц вай» (т. 49, оагІ. 378). Анна Ленина даьла сайна дола хІама лийрхІа дац Марксах, дийна а волаш дунен тІа вахаш хинна а нах сайна лаьтта лийина а, сага хІама цхьаннха дегала ца хеташ вола а сaг лийрхІав по цунах (цитта, оагІ. 348).

Марксацара уйла сага сагаца хила езача тайпара цІена а йолаш, Ленин доавув доацаш тешаш хиннав исторически событеех меттел, ваха а, цо дачох, Ер я цхьа эпизод. 1919 шера къаьнача адвоката В. И. Танеева дийхад Советски правительствагара вийна ше лоравергвола къахат далар. Цо дешдола дехар хьалаоацаш, Ленина дагадехар, цу сагах Маркса цкъа... «халкъ мутІахьанкхара гІулакха тешама доттагІа ва» из аьнна хилар (ПСС, т. 50, оагІ. 383). Маркса произведенеш ма дика йовзаш хила веза-кх, цу ханарча граждански тІемен интервенцеи хьалашка, тІалатташ ІалаьмпаІе дукха донихий пачхьалкхен декхараши гІулакхаш доллашехьа уж башха паха довзаш а доаца дешаш дагадоагІаш хинна сaг.

Цин хезача советски пачхьалкхен деятела Глеб Максимилианович Кржижановски яьхад: «...Хиннавац марксизма маІан, ард вай, цун ерриги органика, Владимир Ильич санна, хийнна шин организмеи селла чІоагІа чухта вола саг. ХІаьта нагахьа санна хаьддача интеллента гаргаленах дувца йиш яле, хІанма а тІеххьикккка а доацаш ала йиш я: Маркси Ленин цу тейпарча гаргалон нагахьа мара нийслуш доацa масал да аьнна».

Истореша чу дилла а вІашш уллув заттаргаь шин гене цІерош.

Александр ЧЕПУРЕНКО, экономически Іилмий кандидат. (АПН).

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ

ӀАЛАМ ЛОРАДАРА—ЙОАКХО

Нохч - ГӀалгӀайчене тӀехьарча шерашка дукха хӀамаш дӀаьд гонахьара Ӏалам лорадаран, Ӏаламан ресурсаех дикагӀа пайда эцаран, хиш дехкача системашта реконструкци яран, Ӏоуха хиш цӀендаран. Из бахьан долаш Сунжа, Белая яха хиш цӀенагӀа да. Гор. Грознера фо цӀенагӀа хиннад. Промышленносте дукхагӀа пайда ийбе баьинаб цкъа чакхдаькхха даьнначу хих.

Цунца цхьана республика цхьайолча министерствашна, ведомствашна, промышленни а юртбоахама а предприятешна во кхоачашду гонахьара Ӏалам лорадарах дая дахадола лоархӀаме соцамаш.

Нохч - ГӀалгӀай АССР Министрий Совето Ӏалам лораделга мишта латт, из тоадара фу де деза дийца а дийца белгалдир, хиш цӀендеча гӀирсашта низкъала хилараш хиш боахама хьал во эттад городашка Грозней, Аргунии. Хий чӀоагӀа бӀехду юрта боахама объекташа.

«Грознефть» яхача объединене лертӀа леладаш лаьташта рекультиваци елга. ДӀадаланза дитад 105.7 гектар лаьтта. Лаьтташ тоадеш ду балхаш дика ца деш моттигаш я.

Грознерей республикерей фо бӀехду автомобилаша араяхусача газашех. Заводской района предприятешен, цементни заводон. Городера фо бӀехду хьаст ба Грозне машинаькъа станци.

Дукхача министерствашца, ведомствашца, организацешца, предприятешца оттаьча норядагӀа уйттаяц Ӏалам лорадарей Ӏаламан ресурсаех дикагӀа пайда эцарен планий перспективни шера йолчеи планий проекташ, из бахьан долаш Ӏалам лорадара балхашта кӀезига средствашаш хьежаю. Социалистически цхьа итогаш еш предприятешен организацешен массаза а чоте йӀдац Ӏалам лорадара планаш де лаьрхӀаре кхоачашдаьдий, Ӏаламан ресурсаех пайда эцара нормашн правилаш лелайой. Ӏалам лорадара мероприятеш хилац тӀаийдеча социалистически декхараш тӀа.

Нохч ГӀалгӀай АССР Министрий Совето белгалдир, «Грознефтеоргсинтез», «Чеченингушвино», «Плодоовощ» яхача объединенешца, Нохч - ГӀалгӀай АССР юрта боахама министерства 1982 шера Ӏалам лорадара балхаш де аьнна хьожаяьча средствашех пайда во ийбаьлга.

ГӀишлоний Нохч - ГӀалгӀай управлене, «Чеченингушводстрой» яха управлене, «Чечингсельстрой» яха трест, «Чечингколхозстрой» объединене декхарийла йир Ӏалам лорадара шоаш дӀайийца балхаш дизза кхоачашде.

«Грознефтеоргсинтез» яхача объединенена гӀишлоний Нохч - ГӀалгӀай управленена тӀадиллад 1983 шера I июнгале 70 эзар кубически метр дени-буса хиш биологически цӀендара йола комплекс хьалхьа йоаккхилга.

«Грознефть» яхача объединене генеральни директора вов. Хачатурова, Нохч-ГӀалгӀай карьероуправлене начальника вов. Вощаева уйла тӀеягхийтай лаьтташта рекультиваци яра балхаш да йиш йоцаш мела лелаш хилара. Уж декхарийла баьб шиш ханнахьа юкъадалаза дола лаьтташ кхы ца тоадеш юрта боахаме пайда эцара дӀадала а дӀахо йодача хана уж шиш ханнахьа дӀатеза а.

Цементни завода тӀадиллад газ хьалуцаш йолча установкашна лертӀа болх беша Ӏалашде а ГОСТ боламал совгӀа зене хӀамаш фега араяхусалга сопаде а.

Нохч - ГӀалгӀай АССР МВД Госавтоинспекци декхарийла яьй городской автотранспорта балха чӀоагӀагӀа тӀахьожам лоаттабе, двигателаш лертӀайоацача автомобилаш тӀа болх ца байта, Грознерча доккхача автобосхамий кулгалхой декхарийла ба арахьусва газаш таххара тӀахьожама аппаратурала гаражаш Ӏалашъе.

«Грозцефтеоргсинтез» яха объединене, «Красный молот» завода кулгалхой декхарийла баьб г. Грознера фо бӀехдергдоацаш кхы тӀа а балхаш де.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Социализма мехкашка

ВАРШАВА КЪАХЬЕГАМА ДЕНОШ

Iуйре дӀайолаю Варшаве, массаза а санна, радио программатара. Тахан тӀеххьарча варшавски хоамаша дуаш город продукташца Ӏалашъ ярах. Цхьадола карточкаш дӀадахаш ю. Дола хӀама лертӀа да баха нах довгорца, газаца, электроэнергеи Ӏалашбара даьхье.

ХӀара денна дукхагӀа гучадувл мехкара хьал тоалуш, латташ хилар хьагойташ дола керда хӀамаш. Берригга мохк а санна денгара денга бӀубеннагӀа а хулаш арайоалаш латт город. 1981 шера декхар бетта юкъедоаладаьча тӀема хьалаша чакхе оттанча дукхача бетташка лаьттача хаосаш кегараштеш чура.

— Нагахьа санна, фуд хьона хетачох, 1981 шера 13 декабре лаьттача гӀулакхаща кийдича укх Ӏай города вахара тӀакхийттар аьнна сого хьаттича, аз башха воалхаме а доацаш дола жоп лургдар: кхоана хургдолчун уйла е йиш хилар да аьнна, — аьлар соца къамаьл деш Варшава мэра Мечислав Дембицке. Мэр хилар дуках тӀема хьалаш лаьттача халача деношка. Де дезаш хиннараш дар чоалхане дац аьнна вӀалла ала йиш йоацаш а цхьаза кардинальни дола гӀулакхаш: город тӀаьттача кхерама кӀалхара яккхар, порядок юкъаоттар, кхоана хургдолчун уйла е а на дика хилийтара болх бе а йиш хилийтар.

Мэр волча вахалехьа со хьежар къаьнача газеташка. 1981—1982 шера Ӏа долаш лаьттача хана арадийна газеташ дар уж. «Забастовкаша, болх юкъагӀбехьача моттигаша, экстремистий выступленешеи саботажашеи, кооперацеши бухзамаш дохадаро, беспорядкаша бӀаьш миллионаш злотых маьха эщал яй города».

Иштта хиннад. Города бохам хӀалакьхулача дӀакхьачабар. Шоашта дукхьала ниислуш мел дар кар а дац, Ӏаьдала кхача гӀерташ дар экстремисташ.

— Талам мел йиш я цхьаьола ноташ е, — йоах мэра. — ТӀема хьал оттадаро кӀалхарбаьккхар берригга мохк а, къоастадаь аьнна, город а. Варшава промышленность лертӀа болх беш я тахан. Боал кхьагӀбоахам моттиганш яц. Дисциплина лакхъеннай, шу совгӀа ха хьалха хинначунца кийсдача юкъера лаьрхӀача дукха хӀама ца эшиаш 5 процент дегӀаенай къахьегама овсарле. Цифре башха йоакхе яц хӀапарчоа. Амма атта да хӀана доаде — доладаьр юкиметтаоттаде - м дуаццлга а йоацаш халагӀа да. Малхбузено оттаь санкцеша я Ӏоткъам лоаттабеш. ДагадоххарагӀа белгалданиха безам бе са, тха дукха предприятеш хӀана советски бийдалах продукци араехецаш хилар. Цо кӀалхара даьхар тхо эггара йоакхагӀа йолча хановех.

Варшаверча а цунна гонахьарча а советски бийдалах продукци араехецаш йолча массехк предприяте хилар со. Из лоаттаю хьалхагӀа яьхиначе контакташ тӀеи договораш тӀеи лаьрхӀа хиннач совгӀа. Варшаверча телевизионни заводо вӀашагӀъехк «Рубин» яха Польше чӀоагӀа дика лоархӀаш йола советски телевизораш. Советски поставкаша гӀо даьд автомобилаш ю предприятеш йолаяллита. Шу совгӀа ха хьалха сов дукха сеца а сеташ болх беш дар экономика из даьх. Стабильно болх беш я Варшавана юкъера электронни оборудовани арахецаш йола завод. Советски поставкаш бахьан долаш дунен рынке йоккхаш я цун продукци. Из ӀалаьматагӀа боккхача лоархӀаме да валюта чӀоагӀа эшаш болча мехка.

Цу ерригача варшавски предприятешка къахьегамча а санна, лертӀа лел къахьегама ритм. Хьиноре болх беш ба парте членаш. Пхьа бӀаьш ах бӀаьш эзар совгӀа парте член ва хӀанз варшавски организацена. ТӀеххьарча массехк шера хиннача событеех цӀенхийтара тоххам хилар. Партера дӀахьар эсала, уйлах беха, шеко йоацаш хиннараш. ЮкӀебусар тешаме бараш, керда нах чуаха болабеннаб партийни организацешка. ГӀулакх цхьан кора тӀа деьнна дӀаоттар, болх сатийна бе йиш хилар, цу нах хьахулараш да тахан лоархӀаме.

— Общественни самхетаме хинначи хунцама тӀеххьа гучаяллан латт, — йоалар-сога Мечислав Дембицке, — город цамогарах цӀенлуш латташ хилар хьагойташ дола хӀамаш я. ХӀаьта уж массанахьа долаш а да. Тоаденнад рынкера хьал. Регламентаце система йиш хулийт берригга гражданаш царна мел эшача хӀаманца Ӏалашбе. ТӀеххьарча хана дикка дукхагӀа хиннад дуьх, шура, дуьхха кхьйола продукташ. Декхар латт дерригга карточкаш дӀадахарах. Цунга бода никъ хала ба, амма тешаме ба из. Промтоварашца баха нах Ӏалашбелга тоаде гӀерт тхо хӀана. Из дош къоастадара ха мара хӀама эцац. ХӀаьта цифраш иштта я: чакхдаьнача шера декабрь бетта 29 процент дукхагӀа дехкад уж 1981 шера декабрь бетта лехкачул...

Дукха да варшавани цу даькье хӀинзачул тӀехьагӀа дездараш. Массехк лоархӀамеча, керттерча предприятешна, продукци хийцца арахецилга Ӏалашдара, хӀанз а дӀалханза я цхьайола тӀема хьалаш лаьттача хана ограниченеш.

Мехка массайолча моттиге санна, дещ да городе эггара кӀезигагӀа Ӏалашбаь бола нах цхьанасах юкедусарех, хӀанз а кереедзаньа йола цифраш дорабара тӀадерзадаь гӀулакхаш. Боьхонца социальни спекуляци. Амма хинначох юхе довзаргдоацаш хувцаденнад гӀулакх. ЧӀоагӀа гӀо ду цу балха предприятешка шоай лоӀаме цу гӀулакха юкъе бахача нахах лаьттача предприятешка хьаьнча лаьрхӀача группаша.

Бахьдолаш да проблемаш кӀезига яц хӀанз а. Амма Ӏалашьбаьй на ца хилча города яа йиш йоацаш йола иннинум. Хьехиннад юш а тӀерагӀча планах дола дешаш, масала, наха чубаха эшача моттигий хьаькъехьара дешаш къостадо доладале йиш хулийташ дола хьалаш.

Варшавана чӀоагӀа эшаш дола дош. ХӀаьта из гӀулакх тӀеххьарча шерашка тӀехьашка даьнна лоаттадаьд. Амма хӀанз меттах хьийад. Со хилар цхьайола гӀишлош хьалъеш латтачо. Вокз дикача ритмах лел. ГӀирсаш дукхагӀа хьалде безам бар, амма дерригга а ма хӀттарей дийзаш вӀаштӀехьдоацаш — тоххальча экономически механизмаш низ бац дерригга гӀулакх бӀаь процент боараме чулаца. Амма мэра йийца планех, цуна хетачох, реальни а тахана яраш меттел кхоанарча деш торонаш я терривашт я. ЛерхӀаш да дукха ца товш хӀара шера 12 эзар квартира хьалъяь а йоацаш мила чубаха дӀатеза.

Кхоана хургдолчун уйла е торо хилара чуйоагӀа столицина хица ӀаламгӀара проблема я. Латташ я иштта городской транспорта а города чура дӀаарауха хий цӀендара а проблемаш. Вешта аьлча дерригга эшаш мел дари, амма экстремисташ мохк бохабе гӀийртача хана де йиш мел ца хинари.

Дукха дикагӀа болх бе йолеенай городской транспорт. ВӀалла тара а яц из хӀанз шу совгӀа ха хьалха хинначох. ХӀаьта дӀахо йодача хана городской транспорта кӀийлен тӀара сеть хурдья советски специалистий гӀоина хӀана хьалъеш латта метро.

ДагадоххарагӀа аьлча, польски столица мэра шеца къамаьл деш дукхаза белгалдаьхар социалистически мехкий столицашца, цу даькъе Москвеца а, цхьан гӀулакхаш леладар Варшавана чӀоагӀа лоархӀаме хилар. Дагаухар цунна тӀош лаьттача шерашка, из мунъа ма ньаккхигге а. Варшавала Советски Союзо кхачаш продукташ лоаттаяь хилараш специалисташ ахийтари. Хала хиннача дахача Ӏай Варшава продовольственца а товарашца а хьалаьшар Москвас а кхыча социалистически мехкий столицаша а.

...Мэраца къамаьл даьчул тӀехьагӀа Варшава улицаш тӀа гӀолла лийлар со. Массанахьа балха ди дар. Хьайийлла я тикаш, болх беш я предприятеш, хьаьлеш латт гӀишлош. Дуккаш ба нах техникарча хламеч социальни Ӏалашо еча хиннача хувцамех. Города вахар лертӀа дӀайбе. Берригга мохк а санна. ХьалхагӀа латта дӀайоалаш я из. Из атта хӀама дац. Амма хӀара доаца бодах городо, мехко а санна, гӀулакх дивва тоалаьргахьа нерда гӀа.

Александр БОНДАРЬ,
АПН спец. корр.

Варшава — Москва.

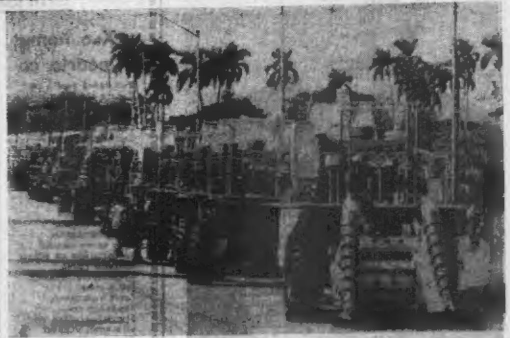

Халкъе Ӏаьдал латтача шерашка социалистически, Куба доаха холамаш чӀоагӀа холуш да. Революционни Ӏаьдал латтача хьалхарча шерашка дӀаболабаьб а р халкъа боахам дегӀабоалабара никъ. Кубански экономике керттера лард хӀанз а шекар даккхарца дуьзаденна дакъа да. Советски Союзо социализма кхыча мехкашен новкъостал а деш республике дегӀадоагӀа юртбоахама машинашъелга.

СУРТА ТӀА: СССР-о новкъостал а деш хьалъьнча город Ольгинерча Октябрьски Революце 60 шу дизара цӀерагӀча заводера кийча комбайнаш.

С. МАЙСТЕРМАНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Калейдоскоп

ГӀАР - ТАТА ДУККХА ХУЛ

Японе тӀехь-тӀехьагӀа дукхагӀа дуаца баьинаб гонахьа гӀартата дукха хиларах. Из проблема, йоах специалисташа, укхаза хӀана дунен тӀа цхьанакхьа а йоацача тайпара яра латт. Цар лаьрхӀад, ипонцашта халдаза Ӏоткъам беш дола гӀартата 65 децибела кхьз болаш хилар. Хала безачун боарам дӀйнахьа 50 децибели байсана — 40 децибели мара бац.

Неврозаш, лакхьенна артериальни давленеш, лерга синда хилар — эггара чӀоагӀагӀа даьржа лазараш да гӀар-тата хилар бахьан долаш.

●

ЗООПАРКА ПРОБЛЕМАШ

Хала хилаш хьачай Баирски зоопаркага. Цун бюджет чӀоагӀа талхаш латт. Хьахецаш дола ахча кхоачам болаш дац оакхарийн хьайбаши леладе, кхоачам хилалаш хьаьлой лелабе. ХӀаьта уж тахан цӀаккха а ца кийдача тайпара чӀоагӀа эшаш ба. ТӀеххьархан хана, йоах директора Саад Балране хьачуйх нах зоопаркерча хьайбашца гӀонна хилара къахьтта чӀоагӀа сагото лийт. Цар хадалаза хьалхьеду хьайбаш, хӀаьта уж кораагӀа доал. Цар юкъе ца йоакхаш хӀамаш гӀимамаш, кхертӀой, фаташ, довсоргаш, шоньетаргаш. Из бехьан долаш дукхача оакхарша хӀама дакъ, де а доь. ЧӀоагӀа кӀезигденнаб оакхарараш а тӀеххьарча шерашка массехк фуьна йе лазаш цар.

Зоопарка тӀаьтта хало тоӀал ца яш ют Ӏаьдало.

●

ЭГӀАЗЪАХА МЕГАРГВАЦ

Агрессивни нахаца хилароц царна дикадар хилча хала хеташ хиларон гӀаьле увзарех е лакхьсина артериальни давлени хиларах дечул кӀезигагӀа доацаш зе ду вай дега, йоах американски Ӏилмахочо Редфорд Уильямса. Дукхача шерашка Уильямси цун кохлерашц Дьюнски университете (Къулбаседерча Каролине) тоххамаш даш хиннаб. Цар хьаьхихад, эгӀазьухаш а шоайх сов чӀоагӀа бӀубенна а болча нах юкъе кхьбарел пхезза дукхагӀа дагасосудистий лазараш доза нах нийслуш хилар.

■

ХӀАНЗАРЧА ХАНАГА ХЬЕЖЖА ЙОЛА МОНАСТЫРЬ

Нижни Баварера Вайтенбург бенедиктиний ордена монастырь доккхал деш я шин доладаьа дунен тӀа эггара къаьнагӀа йола йий доакхха завод хилара. ХӀанзарча ханага хьежжа хургӀолаш тоалъй из йий доакххача монахаша. Цар дика вӀаштӀехьальккхай хаддаила дени-буса йий даккха торо хулийташ, компьютер а латташ йола установка. Варр сахьата монахаша хьаду 100 гектолитр Бовера чӀоагӀа изердан дола из малар. ХӀаьта йий доадац производстера дӀайха хий а, из монастыра отопительни систамех цун шийн ресторанех кхоач.

(АПН).

АПН корреспонденташа хоамаш ду

ПАЛЕСТИНЦАШТА ТӀАЛАТТА БАЛА

Хьаж а етталуш дола догӀа дар Ӏура дена дарзагӀа делхаш, Мазрва яхача проспекта тӀа тайпа бое бола бӀеха Ӏаммилгаш эттар. Сихъ ю сигналаш а еш йола автомобилаш гӀорайна сална лоаттаьлийсар цу улица вӀаши тӀехбоалача — автор. Дукхьел чакхсадаьгӀа кхоллар а кхоллаш хиниа мотоциклист вар цадай толаш е етташ дӀахьалашкахьа вохаш. Ия хьовзадь АПН корреспондент хьагӀа а ооа, боьъонца юха а ца соцаш, почтови ящика чу Ӏочу тессар цо Вейрутерча палестински тохкамий Центро бетта цхьаза араеецаш дола «Шуун фалестиния» яха журнал...

Укх деношка цу журнала редакце а ваха къамаьл даьдар аз цун керттерча редактора Файсал Хауранеца.

— Тхоай хур ду оаха, тхоай Ӏилма-политически изданн хан-ханахье ара а хецаш подписчикашка дӀакхачийтара, — йоах цо. Дукхьала нийслуш йола халонаш Ӏалаьмате йоккхий я. Вейрута чуйийхкача израильски ескаро йохайир тха центр, юхе мел йиса хиниа хӀамн дӀа а хьош. ГӀаьрахоша дерегӀа дӀаихьар наггахьа мара нарош йоаца библиографически изданеш а юкъейолаш хина 25 эзар книжка, маьхе архивни материалаш. Боккха эшам хилар центра цӀи хеза бола дукхха палестински Ӏилмахойн публицисташи Ливанера дӀабахаргӀа. Амма тха центри цун кепа йоалон ортаии дӀахо болх беш я. Из кхача тайпара хила йиш я яцар. ЧӀоагӀа са а тессе тха аргӀанара номер аралларга хьежаш ма хулий тха мехкахой.

КхоалагӀа дакъа совгӀа болча территорена Израиля оккупаци яьча Ливане цкаш баьххача бесса бахаш ба 300 эзар сагӀ совгӀа бола палестинцаш. Са дуаца безам ба царех цхьанниех — Мазраарча беизокопонкерча дадошках Махьмудах. Дукхьача хана дена сона вовзаш вея. Из кхаьчав Ливане 1948 шера кӀаьнк волча хана, сионистски гӀаьрахоша эггара хьалхара эзараш бола палестинцаш Палестинера лехабаьча хана. Рашидия яхача беженцаш бахаш йолча лагерерча палатке нийсвелар Махьмуд. Ше вониха хилча, Бейруте балха вахар. Ше дийпа веце а, шийн яхе бера образовани ала мегад Махьмуда. Цо доккхал ду шийн къонгех цаӀ — Ӏаьла, ливански столица агрессорах лораеш хилара, хӀаьта шийна тӀалатта хало кхоадеш а вац — дукхача шийн мехкахошкара хало кхы а йоккхагӀа хеташ ва из.

Эзараш бола палестинцаши ливанцаши ба къулбехьарча Ливана оккупировании территоре тӀарча концентрацоини лагерашка чулийкха. Патриоташа уж хьаллоацаш бола нахи лелаш массова облаваш ю Израильски спецслужбаша городашкеи поселнашкеи. Лувцарех дукхабараш де доацаш байя дӀабовл.

— Са мар де доацаш вайнаьа пхи бутт хьалха, — йоалдиа сона шийн гӀайтӀа къонача палестинка Лейлас. МархӀа доалаш бер я долаш йаьхача очереде латтна геттера кӀалбисача палестинцашта кхачан продукташ телача Вейрутерча ООН пунктех цхьаннена юхе.

— «Ансаре» зайнаа йоах из. ХӀанз дийна ца хила а мет. Цига-м къоза яцаш мадой наха. Вер а йица цига яха дага а со. Дехардерга аз надзирателга мар хьахеца аьнна.

ДегӀаца низ боаца, гӀайгӀано Лейла хӀанз а дог доадаш я ший вӀаьнга дезал юхарӀашагӀа а ххийтта шо яхаргхиларга. ХӀаьта цунца латта кхалнах-м догдоахилга йолаш бац шоай кхоачара нах шоашта гургба аьнна. Цар моарош, вежарийи боабаьб Сабрен Шатилей мел хинна нах бовбош. Уж лагераш хӀанз а латташ я цу хана йохаьича бесса.

Амма нах баха моттиг йолаш бац, цудухьа хӀанз а бахаш ба уж доададьча цӀеношка. ХӀанз доадеш латт бераш цига йийхна хинна минаш — бовнгаш леллаш. 30 гаргга палестинец велар дукха ха йоадаш кӀалхара лард йохарагӀа чукхьрцача дуккказа вӀаштӀара дахьа цӀеношта кӀал а вах. Из трагеди хилар Вейрута бахкала отталча хана израильски авиацеи артиллерей чӀоагӀа бомбаш а йоккхий тоиаш а йийттача Ӏарбий университете квартале. Шийхана укхаза яр хӀанз Сирен кхыча механашнех йола дукхача палестински политически организацейн профессиональни союзий штаб-квартираш. ВАФА яха информационни агентство, «Фалестин ас-Саура» («Палестински революци») яха журнал.

Амма патриоташа Ӏодилладац гера. Уж бахаш ба, цар къовсам лоаттабу. КӀезига боабаьбац оккупанташ Ливана лаьтта. Бетонех арматурах кусокех, саьа цӀагӀа лелаеча хӀинаех, дохадаьча цагай Ӏоаманигех йизза йолча готтигача улицилашка лелаш, сона дагадехар Вейрутера дӀаводаш ООП Исполкома председателя Ясир Арафата багах арадаьнна дешаш:

— Хала ба палестински революци дегӀаухалкх, амма не бода Палестине. МоллагӀа халонаш нийслойя а, тха халкъ латаргда цо кот а даьнна даймехка юхекхачалцеи шийн пачхьалкхе хьалцеи.

Владимир ФИЛИППОВ.
АПН соб. корр.

Цу репорташ дӀакхьайтачул тӀехьагӀа Вейрутера кхаьчар трагически хоам. Палестински тохкамий центра здание чуводача моттига хьалхашка динамит чу а ела автомашина эккхийтай аьнна. Диверси яьй балха дӀачахдала массехк [illegible] эшаш хиннача [illegible]. [illegible] сагӀ вийнаш, 107 сага човнаш яьй. Царна юкъе ба палестински тохкамий центре гӀулакхе бола нах. Центра помещени дукха чу хина хӀамаш хӀалаьньай эккхамох ца лотаьча цӀерои. Цу террористически акцех бола бахьтоини дӀатӀалашаб «Кхьа механнахера тӀабазхиераш Ливанера хӀабахара Фронта» олаш йолчо, хӀаьта [illegible] цӀерагӀа лелашъяр израильски агентура я.

Хьалхаваттарий опыт—массанена

ФЕРМАЙ БЕРКАТ АЛСАМДОАККХАШ

Шелковской районерча Къахьегама Цӏеча Байракха орден лелаеча «Путь к коммунизму» яхача колхоза центральни усадьбе урагӀъдхийта ягӀа цӀе байраккхилг.

— Къахьегама сийлен из байракх егӀай тха дикагӀйолча доярка Магомедова Шеймай сийна, — доккхал деш дуац колхоза председатела Василий Данилович Мороса. — Шиъ эзарне клубе керда цӀа сенай. Къахьегама тӀера йола йоӀ ялх эзарнета кхьчай. Кхо шу хьалхагӀа ера из ший наьна леррагӀа Дубовской ферме, лоацачахана дикагӀболча говзанчий мугӀарашка дӀаэттар. «ЦӀе мосымна яхаш» ферме коллективача социалистически яхье а колхозем района цӀи хевача орден лелаеча доярках сигархой хьелаичан. Ялх шу хьалхагӀа пхи эзар литрал тӀехьаьнача Акулина Степановна Моисеевай рекордаш хьалхадевна аьнна кхийкамьеча новнурса а юкъеяхар.

Цунна тӀехьанхийнараш а хьалхабаьккхараш а тахан кӀезига бац боахаме. Царех я ялх эзар литр шурий йоакха юрта Совета депутат Магомедгаджиева Халисат, Магомедова Зухрат, комсомолкаш Романова Ольгеи, Полещук Натален. ХӀара кхоабача Ӏаттагара соакха ялх эзар килограмм совгӀа шура аьккхар Джамалбаева Насапхана, Шундуллаева ПаьтӀамата, Кадилова Зулейхата, Хасбулатова Аймата. ХӀанз уж бӀубенна ялх эзара боараме кхоачаш латт.

Пятилетка кхоалагӀча шера кердача низаца яьржай ферме социалистически яхь Магомедгаджиева Халисата рекордал тӀехбовлар духьа. Ферме дукха хьаьший ух, толама ньайле малагӀа я ер гӀерт.

Укхазарча хьайбаш лелдераша цхьаннех а лоткъеш ац из. Толамаш доах толашагӀдар, кердадар лехачари нарадовгӀачара, дезьа а ховш шоаш болча из юкъекхухьачар, доккхийча кхоачамех пайда эцачар.

— ТолашагӀча опытаца, практикаца, Ӏилмаца доттагӀал хиларах латт тха ниа, — йоах В. Д. Мороса.

Хила дезаш я да иштта. Массехк шу хьалхагӀа Дубовской хьайбаш леладераша газаташ тӀарош журналаш тӀарош хийра. Молдаве специализаци толаме юкъехкухьинта. Вайнига а из юкъеечa фу дар-хьог? — уйла йир йоахаме. Из йоаза шоай вихалаш баннитар Молдаве. Мигаргйолаш лаьрхӀа, дукха ха ялалехьа дӀайолайир ферме поточно-цеховой система. Юххьаьца хала дар къьнара традици, оамалаш юхатоха, психологически духьале дӀаяккха. Доахан цер продуктивностаген физиологически хьалаген хьежжа Ӏулаши группаши а ль декъаро йиш хилийтар царна Ӏунал делген уж кхобилген кийсагӀа вӀаштӀехьдаккха, ветеринарни зоотехнически обработка хьайбашта дикагӀа е.

Цхьабакъда, кердача системагӀа алапи эшалургдийхьогӀ тха аьнна хеташ кхерар доярокаш, къаьстта а хьалхагӀа шура дукхагӀа йоакхаш хиннараш. Уж кхера безаш хӀама хиннадацар. Цхьабанъда, цул совгӀа, специализаце Ӏалашдора деттача доахана продуктивность лакхъелга.

Колхоза партком правленей, хьайбаш леладераша дага а кхина, сецадир, балха кердача хьалашка ферме социалистически яхь вӀаштӀехьаьккхара цхьайола формаш хувцаиза иргӀоацилга. Ховш да, цхьа доярка вокхал бадхах дикагӀа кхеташ, опыт дукхагӀа йолаш хулга. ТӀадилда гӀулакх шийшин тайпара леладу шерех хӀаране: цхьание ший берригга низ тӀабаьйите бу болх, вокхо дукха бала боацаш, тесселабу, ди чакхдаьдча ях хьашт а дорпаш. ХӀанз предложени сенай: дояркаш шиъша цхьана хургйолаш екъа ьнна, хӀаьта цу шиннех цаӀ «низ болаши» вож «низ болцаши» хила еза. Цул совгӀа цар бетта, квартале, шера баьча балхах бухсоцаш хьахур цхьана хьеккхача шурий дукхалга хьежжа хургда. Лоацца аьлча, хьалхаро моттиг никкха шоай безам бале — цхьание дер цоллагӀчо ма доаде. Шеколаь, тӀаикха ший неша дикача дешаца, гӀулакхаца гӀо дира ций йиш йолаш мел дола хӀама «низ болча» доярках вохканя дергхиларах.

Шиъша доярка цхьаьа а йолаш лелаю ях толаш хилар гучадьлер. Шин сменагӀа болх белга а леладелар хьайбаш леладерашта.

Ферме поточно - цеховой системагӀа болх беш юкъара лаьрхӀача хӀара кхоабача Ӏаттагара, массаза а яхар цо, шера кхо эзар килограммал кӀезигагӀа йоацаш шура йоах. Дукхьал къахьегам дикагӀа вӀаштӀехьбеннахар баьхьн долаш йиш хилар доярнаш тоьал дукха кӀезигбе. Халача балхашта комплексни механизаци ярца цхьана цо йиш хилийтар дукхагӀча доаланна гӀулакх де. Воахаме кӀезигагӀа бенда бале а 10 процент лохбеннаб продукци яккхарга бода мах.

Поточно - цеховой системо лерхӀар продукци яккхара хӀара цикл балха дикал къаьстта дакха йолаш кхоачашьелга да. Лакхлу специалистий мугӀарерча боллойи беххтоккам. Бухсоцаш хьалудечох тийша да доярка, скотника, зоотехника алапи. Шин сменагӀа болх баро гӀо ду кадраш балхаш тӀа чӀоагӀъялара, цар квалификаци лакхьяра. Нах дукхагӀа терко е баьинаб шура алсамъяккхара, продукце дикала. ХьалхагӀа дукха топнаш продукци дӀа ца лоархӀаш юсар колхоза шурий хьсапал лола хилар бахьан долаш. Стандартах йоаца продукци дахача шера цхьан ахазаех кӀезигьелар. Доакъар кхом беш леладаро, хьайбашта мицца да деза а ховш Ӏунал даро йиш хулийт шура яккхарга дӀадодар лохде, доахана продуктивность лакхъе. ХӀанз хӀара кхоабача Ӏаттагара дийнахьа 10—11 килограмм шура йоакх. Из дукхьал цхьоалагӀча сортах дӀачулуш я.

Колхозхоша доккхал ду доахан дахкача отделенех. Цу чу дукха ха йоацаш хьайийллай Зашка-дика профилактори. Къаьсттача зала чу доахнаду дахка деждена доахан — дахкале 10 ди хьалхагӀа дена дӀачудита дехкачул тӀехьагӀа 10—15 ди далалица. Хьайбашта мел эша гӀулакхаш ду скотникаша Л. Хунхерхановеи, Р. Сулейманове.

Районе тӀехь - тӀехьа дукхагӀа хул хӀара шера хьокхамаш дикка лакхдеш, паргӀатта 3 эзар килограммал дукхагӀа шура йоахаш бола доярокаш. Цар опыт кхьчарна хьер дукха парте Шелковской райкома бюрос шу хьадоладенача юкъе доярнай пхи эзарне клуб вӀашагӀьеллар. Эггара хьалха цун сийлахьа членаш хилар 1981 шера хӀара Ӏаттагара 5865 килограмм шура а яьнна, районе рекорд оттаьча «Красный пахарь» яхача колхозерча доярка Э. Ахухаджиевай хьалхабаьнараш.

— Фермай болхлоша хьинаре, тӀабийрза къахьегамах, цар гонзал лакхъяларах вӀаштӀехьдаь тха толамаш дукха, — йоах парте Шелковской районо къахьарча секретаре Социалистически Къахьегама Турпала Вера Георгиевна Табашновас. — Укх шера сана тӀахийца декхараш кхы а доккхагӀа да — 7 эзар тонн совгӀа дуах дакхча 11200 тонн цхьоалагӀча сортах йола шура ниххея. Тхоай дош оаха кхоачашдергда. Цу гӀулакха тхона новкъостал ду района кхойтте а ферме юкъейоаланьча толашагӀча опыта, поточно - цеховой системо, шин сменагӀа беча балхо.

С. ЛОРСАНУКАЕВ.

№ 4 йола «Агитатора блокнот»

Кепатеха араьннай КПСС Нохч - ГӀалгӀай обкома пропагандаи агитацеи отдела «Агитатора блокнот» яхача журнала йиъагӀа номер. Из хьеллалу «Горячеисточненский» совхоза механизатора А. Адинскева «ГӀулакхашта уйла тӀайийраь» яхача статьяца. Цу тӀа автора ма дарра дуьц, совхоза кхаш леладераш 1983 шера бӀаьстане мишта кийчбеьхкаб.

«Лакхача къунгкъама къайле сенах латт» яхача рубрика кӀал кепатеха я «ХӀара гектара тӀара 100 центнер кхолсаш» яха Е. Ростовцева статья. Наурски района «Победа» яхача совхозерча Уразова Валентина Георгиевнай кулгалде ча комплекс лелерий бригада гӀулакхашта хетаь я из.

«Доше кулгаш дола говзанч» яхача зарисовка тӀа С. Малагова безаме дуьц маьлх йоттачох — Овчинникова Нина Ивановнах.

Журнала номер тӀа кепатеха я «Телерадиоремонттехника» яхача республикански производственни объединене директора Я. Медвева «Дог гӀоздоаккха служба» яха статья. Жилищно - коммунальни боахамех бахача наха бытовой гӀулакхаш дечен болхлой Дениа хеташ я из.

Агитатора долча новкъостала кепатеха я «Чоалхазне, къоастадулургдолаш де къамаьл» яха статья а кхы йола материалаш а.

ТХА КАЛЕНДАРЬ

Кхоала 70 шу дуз А. И. Покрышкин — цӀя хеза вола летчик, Советски Союза кхоъза Турпал, авиаци маршал ваьча дийнахьа дека.

ТАСС фотохроника.

ЮРТАРА КЕРДАДАРАШ

«РАССВЕТ» ЯХА ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНИ ПОСЕЛОК

Дона тӀарча Ростова тхьо километр гаьна, Мосвера іаьржача фордага кхаччалца бодача наьнъаш уля архитектурага диллача шиъ тайпара йола поселок: бӀаь цӀейна-коттеджана юкъе цхьатара йолаш шиъ яц цига.

Юрташка хьалдеча гӀирсашта экспериментальни проекташ уьттаечна Къулбаседа-Кавказски зональни Ӏилматохкама института къонача архитектораша оттаьча проектагӀа хьалъяь «Рассвета» яха экспериментальни поселок я иа. Укх таргарча пхе шера Ростовсин областе массехк цу тайпара поселок Ӏоюлларгья, кхо миллион квадратни метр чуӀе моттиг а йолаш.

«Цхьан, шиъ, кхаъ дезала лаьрхӀа дола цар тура шӀенош, архитектураша оалаш ма дарра, хьаьт долча тайпара эргадаха йиш йолаш е «кӀуаса непара хьалдаь гӀирсаш» да. Царна кхы а массехк блок атта хьатӀае а хӀаьта, нагахьа санна яиза ца йоале, цхьаькха этаж тӀера хьалъе а йиш я. Коттеджай эррига проекташа воа хьалдергдола гӀирсаш а чулацад. Терхам тӀаовзаш да наькха гӀулакха поселке хьалду гӀирсаш — гостиница, тика, клуб, торжественни обрядаш яра дворец... БӀарччача поселка планировка ше а я шиъ тайпара — скверашй бульвараш санна, доахан лела, хӀара цӀенвея коарча гӀирсаштен легковой автомобилаца меттел, дохкхий мовкъаш ихухьача машинашка а тӀаваха йиш йола наьпаш.

Иа поселок — цӀенай шиъ тайпара выставка. Царех хӀаране тӀа доаллача табличко духтӀавсаккх: из хьалдарга мел ахча доде, мел а малагӀа а гӀишлон материалаш эшаргья, приусадебни участка пийса бустам меллаб. Укхаза кооперативни наькъаш чуӀа цӀенош хьалде лаьрхӀача метте, хьажа баьккача колхозийн совхозийн кулгалхой а паччахьалкхен льготни кредита новкъостали кердa цӀа хьалде ловча юрта бахача наьха а йиш гӀ укхазара шоашта езаш йола дика проекташ харжа а парех хӀа[illegible] дика духтӀавоаккхаш йола консультаци яза а. Иштта кӀезига хинтабац укхаза вежарашха долча социалистически мехкашнара — Болгарера, Польшера, ГДР-ера специалисташ а.

«Рассвет» яхача поселкана оттаьча проектана ларде йийшар ЭВМ-е кийчъяь юрта бахача нака социологически тохмамаш дераx хьахиниа дакнеш: дезале дукхал, хаьий, профессей бецхалонаш, гӀонна болча бовхамен кована гонахьарча лаьттан чӀегилген хьакъехьа ловраш, и, кх. дӀ. Терхалдаьд Къулбаседа Кавказа къулбехьарча, юкъерча, къулбаседехьарча зонай климатически хьалаш. ХӀанз цу тайпара поселкаш йоххаш лett Ростовски областа еррига районашка.

Александр СОКОЛОВ.
АПН корреспондент.

ДЕЗАЛА КХУВРЧ

Чкъалдаьлча бахка да. ЦӀаьгӀа [illegible] дезал. Берош [illegible]. Цхьаьнга [illegible] дукхий барӀа [illegible] а. Дас-нанас [illegible] ханийта хӀамех, берашe — шиеха кхиниеш. Цхьаьнга [illegible] дезал. Шийн кхуврча...

Из [illegible], берт [illegible] бале — массеше а ираз да. Тхоьй газ дӀакхоечча хӀамница из метта [illegible] а тхьаш дага хьовнна бола «ДЕЗАЛА КХУВРЧ» яха керда рубрика. Цуьнгахьа [illegible] хьахало къахьегна а берш нийсо кхетадеча а дезалех, нахаре нийсачча тӀема-тайпарча хӀамах бола материалаш.

Педагогаша, дукха [illegible] дийнача, вахара [illegible] опыт йолча дахьа — вовшеша дуьцарга [illegible] воза [illegible] дезалаш, хӀу-эздел дезал, къахьега дукха безаш хьахиндера.

Иштта непесттаргьа [illegible] дезал кхебеш нахьадаргдола тьоханаш.

Везача моттига а кхо-карда [illegible] дийцин [illegible] дукха хӀамаш хул. Цох дуьцаш йола материалаш а карайоагӀартьа шоена тха кердача рубрикано меж.

Хьамсара газет дешаран, оеш [illegible] дарга а дог доал аха. Оашоен а кхд тхога, хьаьнат кхдерча шоента бахьехьа зет а аха.

Тхо хьаьн шун кисьмешна!

КУСАЕВ Іадиз

Хьо йолча воагӀа со

Хьо йолча воагӀа со
Сигала гӀолла...
Мух хьегаш сихо да
«ИЛ» яха кема...
Сахьат мара дисадац
Хьо маргӀайолла —
ДегагӀоз лургъя Ӏа,
Лургба сетем а.
Хоастем ба кулгашта,
Ер кема дахча —
Сахьат мара дисадац
Хьо йолча кхача!
ВагӀа со, корек
ДӀаараьехаш...
Моторош ,делаш,
Шох ва со тешаш!
Хьувзаш йоа се уйлаш
Кхетвеш санна,
Стюардесса чуъьлар,
Ева а енна.
Газет кхоьдадир,
Кердадар сона.
БӀаргашце аьлар цо:
«Ма воза, кьонах!
ДӀакхача воззача
Кховчавергва хьо,
Хьехачо шиъ маргӀа
Хьоарчавергва хьоӀ».
Газет ъадел аз,
Статьяшка хьож.
Цхьабакъда, гуш яр я —
Хьа керта кӀеж.
Хьа дӀоьза цӀациъямаш,
Хьа хоьха бордаш...
Ниъ лоацу... ТӀехьадусаш
Лоамаш да, фордаш.
Сиа дукхагӀ эзаш яр,
Хьо йолча воагӀа со,
Хургдолча ирезак
Тешаш ва чӀоагӀа со,
Вай дагалоеттамех
ЧӀоагӀа ва тешаш...
Ма дика болх ба-ка
Хьо сога хьежаш!

Нохчий меттаара ваьккхар
ГАГИЕВ Гирихан.

●

АРЧАКОВ Саш

Керда саг хьахиннав

Керда саг хьахиннав лаьтта,
Керда пoтт, керда нор.
Атарха хьахиннав керда
Я цӀенош ӀадогӀа хоар.

Космонавт хьахиннав керда,
Сигала кхоргва аз гаьна,
Нанна керда гӀозал хиннай,
Кердa гӀозал хиннай даьна.

Безамчарна, боазачарна
Хьашиннад цуьна керда товр.
ХӀинзарчоа хьахиннав
дукхьан
Кердa ага алла хоар.

●

ЫШЕГУРОВ Муъмад

* * *

Вача тӀехьен вахар
КӀоарга хебор хинна
Наьна ютъ тӀа диназ.
Цо мелла дьохке
ХӀара да,
КӀай чо а хинна
Даь керта тӀа хьетад.

Хьаьнала дезал

МагӀалбике бахаш ба хӀанз са буьцa безам бола Мальсагов гӀар дезал. Тертам тӀаочаш да Хасой [illegible] а цун сесаг Валентина Петровнай а вахар. Сийлахь - боккха Даймехка тӀом болалуча хана Мальсагов гӀулакх деш вар ткъестлагӀча къаьсттача зенитни дивизионе. ХӀаьта, цу тӀемах химинструктор волаш чаккхаьлиняй Валентина Петровна а.

Цу лирача шерашка байбаб уж шоайла. ХӀаьта, шоайла безабенна бола уж, цхьа дезал а хала еӀашагӀкхет тӀом чаккхьаьнначул тӀехьагӀа, 1946 шера декабре. Ткъаь итт шу гаргга за я хӀанз цар дезал МагӀалбике баха. Хасой Мухьмад болх беш хиннав КПСС МагӀалбика горкома оргтодела инструктор волаш, пенсе ваха лехьа болх беш хиннав МагӀалбикерча УВР. Цуга кадрай отдела инспектор волаш хиннай Валентина Петровна а.

Къахьегама а тӀема а ветерана МальсаговгӀар хьалкхедаьд биъ бер, царга дешийтад, эздий оамалаш Ӏомалъй царна: интернациональни доглаьла хилар, къахьегама тӀера хилар.

ХӀанз жеххарий а вийий а берaш да МальсаговгӀар. ЙоккхагӀдола йоӀ гинеколог я, хӀаьта шоллагӀдолча Лидас а чакхъаьккхай Орджоникидзера медицински институт, кхоалагӀдола Тамара — экономист. ВоӀий Олега а хьалкхуъш ба Ламараи Заурбеки яха йийга кӀаьнки.

Алхха шиъ дезал дока кхебарал соегӀа, Хасой Мухьмада гӀо ду школашта хала оамалаш долаш да оалача берашца болх беш а Масала, тха къамовл хиннача дийнахьа Мальсагов хиннавар городерча № 3 болча школа кхоалгӀо классе урока тӀа. Цу классе дешаш ба цо кхетама болх беш дола хала оамалаш долаш да оала бераш — УмаровгӀар Батыра Тимура.

— ГӀадваха ва со тахан, — боал Мальсагова. Оамалашта хувцаденнаб уж бераш, школа общественни вахаре дакъа лоаш, дикагӀа деш.

Дезал... Алхха шоашта бахка Ӏа дим яц тахалара советски дезал, наха а пайдена болаш баха беш уж. Цу тайпар, дига советски дезал ба ала доагӀа МальсаговгӀар бар.

З. СОЛТУКИЕВА.

ИЗ ДИ ДИЦ ЦА ДАЛИЙТАРА

Ди тӀехьа дукхагӀа хул бера регистраци яр, браьа регистраци яр торжественни хьале дӀадахьа безам бола нах. Цуина дола тешал да укх тӀехьарча денош оаза ъ торжественни регистрацеш. Массехк мел доаладерга аз. Шоай бера торжественни хьале регистрацеш яр лоеш хилер ЦуловгӀар Мухьмади Аьсета, керда хьахинна кӀаьнк — Идрис цар дезале пхалагӀа бер да. Иштта, ГӀ. Азриева цӀерагӀча винсовхоза бохалой МуртазовгӀар Тагузан Пухаман хинад кхоалагӀа бер, цун а торжественни хьале регистраци йир.

Хоза дувтар дийке, ийчбене хул шоай вазар дувзадe дагаьхьа бола йоӀи зӀамсаги. МагӀалбика городекой парко летхача вай Даьхе бахьан тӀом тӀа баймерашта оттадаьча памятника юххе эзам а дехе шоай новкъостецца, гаргарча незаца ЗАГС-е боагӀа уж. Дуьхьача хана дицлургдац шоай дезал хьахинна ди МалгобексӀи районера «Сельхозхимия» яхача объединения шофера Бокоз ӀадамаргирийМурцӀаниайна, сок йоахкача завода операторе Беркинхоева Машарипа Аьсета. Цу тайпара массехьаьнга дуккха а доалада йиш яр.

ХӀара керда бер, дезал хьахиича цӀанача дог тӀара ала дог доагӀа: ираз, вытуш хилба шун.

Я. АРЧАКОВА,
МагӀалбика ЗАГС-а заведующа.

— Сесаг, аз гӀо-м дергдар хьона лоалахоашта бӀаргагор ца кхерара.
— ЗӀамига бер санна лелаве везаш ва-их хьо!
— Дукхавахарг, лифт я хьона болх беш!

ИРАЗ ДОЛАШ ХУЛ ТХА НАНА

Тоъал хӀа я тха нана, тхо — ийс дезалхо хьалихевеш хьайоагӀа. Даим а хьаьнала къахьегаш, тхо хӀамах ца хьагийташ хьаенай из. Тха дезалера боккхагӀбола — Аьсет, Мовлатхан, Хьулимат шоай дезал а болаш бахаш ба. ХӀаьта а, НазранерчА мельзаводе болх а беш, тхо иразе хилийта гӀерташ, тхога дешийта гӀерташ хьайоагӀа тха нана Ювназа Фатима. Мовлатханен Хьулиматен дийша чакхъаьккхай Серноводскера юрта боахама техникум, Хьажа-Мурда дийшад Орджоникидзерча горнометаллургически институте, со дешаш я Нохч-ГӀалгӀай республикански медучилище, зӀамагӀдола диъ бер школе деша дагӀа. Тха нанна чӀоагӀа гӀо даьд хӀанз а ду вай паччахьалкхено: пенси деъад, дешара заведенешка багӀачарна стипенди тийнад. ХӀаьта а, хала хиннад цунна из ха уйла е мара езац: яхе дезалхочунца ансар атта да е дац. Царна тӀадухин, дая деза, цӀена лелабе беза, дешийта деза, массанахьа бӀарг дӀакхача беза наьна. Из дика вӀаштӀехьдаьннад тха наьна, цкъаза тхо цец а доалаш.

Тха дезалерча цхьание ваьди дездеш е ицыдола девала цӀей долча хана ийсcе а вӀашагӀкхет тхо. ХӀаьта наьна бӀаргашка цу тхона буъ боаца гӀозал. Дерригаш нестола тӀа хӀама дaа тхо Ӏохайшача цкъаза- бӀаргашка хий а отт цуина. Тхо зӀамига хинна за дагаска е тхо вӀашагӀкхийтта гӀадъяха отташ хила деза из.

Тха дезал санна дезал кхы а ба вайна, кудулъа са оффам бер сай хинари болчарга аха: наьна дагара хилалаш!

Ф. ЛЕИМОЕВА,
медучилища дешарха.

ТЕЛЕВИДЕНИ

5 МАРТ
II ПРОГРАММА

[illegible] — «Нохч-ГӀалгӀайчи гӀолла».
18.20 — Художественни фильм.

6 МАРТ
II ПРОГРАММА

13.43 — «Кегирхий оазаш» (гӀалгӀай меттала).
14.14 — «Къонах» яха студи.
16.45 — «Эзарна тӀа — ший [illegible]».
17.15 — «Гургал» (нохчий меттала).

7 МАРТ
II ПРОГРАММА

13.[illegible] — «Шовда, хьалкхах!» (гӀалгӀай меттала).
14.25 — «Тха бераш ва шоаш, хьамсара кхалнахІ».
20.30 — «Сайре дикa хийла!» (нохчий меттала).

РАДИО

5 МАРТ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачий программа. Хоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртана вахар». Хоттамаш бола хоам (гӀалгӀай меттала).
8.15 — Передачий программа (нохчий меттала).
8.18 — Передачий программа (гӀалгӀай меттала).
8.21 — «Автомобилистера бюллетень» (гӀалгӀай меттала).
8.31 — Концерт (нохчий меттала).
9.13 — «Комьдорна [illegible]». Корреспонденци (нохчий меттала).
9.30 — Музыка (нохчий меттала).
9.45 — Кхачал программе — дерригача халкъа гӀулакх. «ГӀолла деза дола бовхамаш ве[illegible] лаьтта» (нохчий меттала).
16.00 — Передачий программа. Хоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
16.0[illegible] — Светтахьийбарa музыка (гӀалгӀай меттала).
16.25 — А. Ведзиев. «ЦӀа тахар». Повесть [illegible] (гӀалгӀай меттала).
16.40 — Музыка (гӀалгӀай меттала).

IV ПРОГРАММА

18.00 — «Сипинан хрустальни» яхача П. Чайковскийн балета монтаж.
18.24 — Халкъан ашарaш.
18.55 — «Сатъевдалин тартlo тӀа». Музыкальни - литературни композици (гӀалгӀай меттала).
19.38 — «Наьсарно» яхача ансамбле выступлени (нохчий меттала).

6 МАРТ
I ПРОГРАММА

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан наьъ» газета обзор.
7.30 — Передачий программа (эрсий меттала).
7.33 — Передачий программа (гӀалгӀай меттала).
7.36 — Хоттамаш бола хоам. Музыка (нохчий меттала).
8.25 — «Шовда хезаьта ашараш» (эрсий меттала).
11.20 — КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленума соцаман — вахарe! «Вежарий республикий дерригa вахаран — хинанчьен [illegible]» (эрсий меттала).
11.35 — КӀираден музыкальни программа (эрсий меттала).
16.00 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
16.30 — «Къона гӀевла» (нохчий меттала).
18.00 — «Кхеца доттагӀал долчарна» яха концерт (гӀалгӀай меттала).

II ПРОГРАММА

10.00 — А. Даргомыжски. «Каменный гость» яхача опера монтаж.
19.25 — «Нала» ансамбла концерт.
19.50 — «СалаӀаре минутанаш». Литературно - музыкальни композици (нохчий меттала).
20.15 — Сатьердаме ашараш.

7 МАРТ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачий программа. Хоттамаш бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара вахар». Хоттамаш бола хоам (нохчий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.25 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачий программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачий программа (гӀалгӀай меттала).
8.38 — Хоамаш.
10.15 — «Общественни захнан» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
10.33 — Музыкальни антракт.
11.00 — «Къонах» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
11.30 — «Дунен денхьа — кхойсаг». Радиокомпозици (эрсий меттала).
12.30 — «Вай доттаг! — Ӏаламах» яха радиожурнал (эрсий меттала).
13.00 — Социалистически кхьа дневника (эрсий меттала).
13.10 — Музыкальни антракт (эрсий меттала).
15.15 — «СалаӀаре минутанаш» (нохчий меттала).
15.36 — Рекламa.
15.45 — «Шуьн [illegible]». Кхалнаха хетаьна» концерт (нохчий меттала).

II ПРОГРАММА

18.00 — И. Новотный. «Сеэ йоьзлиъера». Радиопостановка.
19.51 — Лирически халей концерт.
20.01 — «ЦӀе хоч». Х. Тухилова кулинар (нохчий меттала).
20.15 — Диноза Сатеда ашараш.

ТЕАТРЕ—ПРЕМЬЕРА

Островске пьеса—нохчий меттала

Нурадилов Ханпаший цӀерагӀча Нохч - ГӀалгӀай паччахьалкхен театра нохчий театральни труппо кийчъяьй гӀорваьнна вовзаш волча эрсий драматурга Островский Александр Николаевича «Вальзаминова сат йоалар» яхача пьесах йола спектакль.

Из оттаьр ва Нохч-ГӀалгӀай АССР искусствай заслуженни деятель, К. С. Станиславске цӀерагӀча РСФСР [illegible]ен преме лауреат режиссер Хакишев Руслан.

[illegible] роль ловзеш ва Нохч-ГӀалгӀай АССР заслуженни артист Джамаев Амран, Красавина — Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа актриса Хаджиева Нелли. Лукьян Лукьяновича сурт-сибат кхоал Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа артиста Дудаев Муъсас. Спектаклера кхыйола ролаш ловзаеш ба Азаева Луиза, Довженко Раиса, Айдамирова Света, Солтаева Аза, кхыбараш.

Хормейстер — Хрисланиди Ирина, балетмейстер — Нохч-ГӀалгӀай АССР заслуженни артист Шарипов Николай, музыкальни оформлени — Э. Шерипова.

А. БЕК.

САЛОӀАЧА ДЕНОШКА

6 МАРТ

В. И. Ленина цӀерагӀа культуре Дворец. 11.00. Болх беш я «ФальгийнН приключенейн дунен тӀа» яха киноклуб. Гойтаргда «Трясогузка эскар» яха художественни фильм. 14.00. «Хоастам ба вай республика кхалсага» яха радиобеседа. 15.00. Кинотеатр. «Са мехка турпалаш» яха кхалнаха хетадаь тематически кино хьожхар. 18.00. Лекцей зал. Болх беш да юхагойтача фильма кинотеатр. Гойтаргда «Сигала йода табор» яха художественни фильм. 19.00. Халхара зал. Болх беш я «ВӀашагӀкхетар» яха дискоклуб.

Химикий культура Дворец. 10.00. «КӀай ладья» яха шахматни турнир. 11.00. «Боньонаш телхаеча кхувшбоагӀарий бехктохкам» яха беседа. 12.00. Истола тӀарча теннисах ловзар. 18.00. «ЦӀей даькъала хилда шун, хьамсара кхалнахІ» яха устни журнал. 19.00. Эстрадни халкъ музыкан сайре.

Н. К. Крупская цӀерагӀа культура Дворец. 14.00. Революце, тӀема, къахьегама машиннаькъахой спийса халкъа музеера экскурси.

М. Горьке цӀерагӀа клуб. 20.00. «Икар» яхача дискоклуба керда программа.

7 МАРТ

В. И. Ленина цӀерагӀа культуре Дворец. 11.00. «Хьамсарча кхалсага» яха радиоконцерт. 14.00. Йоккха зал. Болх беш я «Къона ленинец» яха киноклуб. 15.00. Кинотеатр. «Са мехка турпалаш» яха кхалнаха хетадаь тематически кино хьожхар. 14.00. Халхара зал. ЦӀейна хетаяь нагарной салаӀара сайре.

Химикий культура Дворец. 16.00. «Кхалнаха совгӀата хезаш ле» яха огонек. 18.00. «Хьамсарча мехка гӀолла» [illegible].

8 МАРТ

В. И. Ленина цӀерагӀа культура Дворец. 12.00. Йоккха зал. Дунен халкъашта юкъерча кхалнаха дена — 8-ча марта хетадаь празднични концерт.

Химикий культура Дворец. 11.00. «Сакъердаме ловзаш» яха конкурс. 12.00. «ЦӀей даькъала хилда шун, тха хьамсара нанай» яха киноутренник.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Хелхейсс

Тахан республике гӀоллей Грозней моркхаш а йолаш, цхьайолча хана лаьгӀо лоа а делхаш, малхбузехьара секунде 3—8 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 2—7, Грозне 3—5 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Кховнен ломмен моркхаш а йолаш, цхьайолча хана лоа а делхаш, тайп-тайпарча байнахьарa секунде 3—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 12—17, дийнахьа 4—9 градус шелал йолаш хилен тарлу.

Метеостанция.

ФЕ ХИЛА

ТӀехьарча хана дикка йоахьъла а йолаенна республика городашкен юрташкен наькъаш докъаденнадар. Из бахьан долаш наькъашка дукхагӀа арабаьлар мотоциклисташ. Цай мотоциклаш сайца латтача юкъа цар дацшта наькъашна лелара правилаш а кӀезиг - дукха йицъенай, уж хьахкхаштa лелае а вӀаштӀехьдалец, инкъ бехьа хилча сиха ваха а безам боагӀа хила тарлу зулам дагa а ца доагӀаш.

Юрта вахача сага лелаеш атта транспортни средство я мотоцикл. Цунца сиха лела а йиш я, бензин кӀезига доагаду, дӀаоттаь ловттае дукха моттиг эшац, автомобиль санна лелеш хала яц. Цхьабакъда, цхьадола кхоачамбоацараш а доахк цунах — из атта хӀалгӀаэх, из лехкаш вагӀар атта лозавала йиш йолаш ва автомобила чу санна хьайла воацаш из хилар бахьан долаш.

Цудухьа наькъашка зуламаш хилча дукхагӀа хана мотоциклисташ боабу е чӀоагӀа човнаш хиле больнице хьу. Мотоциклаш юкъе а йолаш аварeш дукхагӀа хул юрташна, хӀана аьлча цига къаьна бераш а къона бераш а, лалла ховраш а ца ховраш а из лехкаш хуландаь. Царех дукхабераш водительски правах йоацаш, цхьа бахьан а Ӏомабелча мотоцикл лехкаш хул.

Ачхой - Мартановски районе номераш йоацаш йолча мотоциклана тӀа а дайна юрта йисте гӀолла водаш «Серноводский» совхоза болхлочо Д. Зубайраева сов сиха а Ӏаьлле хьалха йодача автомашина тӀатехай мотоцикл. ЧӀоагӀа човнаш а хиина мотоциклист больнице вихьав.

Ножай - Юртовски районе бийсана Галайты яхача юрта йисте гӀолла болхаш шиъ мотоцикл вӀашкатехай С. М. Аскаровен — А. Шерипова цӀерагӀча колхоза колхозхочо, С. Чапкиевен — Калинина цӀерагӀча колхоза колхозхочо. ШоллагӀвар цигта веннав, Аскаров човнаш а ъ больнице вихьав.

Сунженски районе Орджоникидзевская яхача станице Первомайски улицагӀа водаш гӀашлочоа мотоцикл тӀатехай «Сельхозтехника» МРО инженера - техполога А. А. Бойченкос.

Город Грозне Субботникова улицагӀа водаш кхоргагӀа йоагӀача керттерча улицагӀа сихха тӀехъоккха веннача ГАЗ-53 яхача [illegible] (26—64 ЧИС) водителa шиъ [illegible] кӀалтӀанхесай, [illegible] ханна цига хьатӀанийсъсина ГАЗ-24 «Волга» яха шиъ машина вӀашка а кхеташ. Цунах хьахиннар гуш да укх суртaш тӀа.

Республика наькъашка дӀадахача кӀирагӀа (24 февраль — 3 март) 46 авари хиннай. 4 саг веннав, 13 саг лозавеннав.

НГӀАССР
МВД ГАИ.
Г. МУРАДОВА суртaш.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковские, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта бахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаташ — 2-58-87; корректорски — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-58-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ00063, «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковские, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1168.